

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petra Kamenšek

Institucionalna podpora družinam pripadnikov oboroženih sil med službovanjem
na mednarodnih operacijah in misijah

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Kamenšek Petra

Mentorica: doc. dr. Maja Garb
Somentorica: asis. dr. Jelena Juvan

Institucionalna podpora družinam pripadnikov oboroženih sil med službovanjem
na mednarodnih operacijah in misijah

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Zahvala

*Zahvaljujem se dr. Maji Garb in dr. Jeleni Juvan za nesebično ter strokovno pomoč
pri nastajanju tega diplomskega dela;
hvala tudi vsem pripadnicam in pripadnikom Slovenske vojske, ki so sodelovali z mano,
in mi pomagali pri pisanju s svojim bogatimi izkušnjami.*

Diplomsko delo pa posvečam staršema.

Mami in ati, hvala vama.

Institucionalna podpora družinam pripadnikov oboroženih sil med službovanjem na mednarodnih operacijah in misijah

Diplomsko delo preučuje institucionalno podporo vojaške organizacije družinam pripadnikov oboroženih sil, ki so na dolžnosti na eni od mednarodnih operacij in misij. Sodelovanje na mednarodni misiji ali operaciji lahko predstavlja zelo stresno obdobje tako za družino v domovini kot tudi za pripadnika oboroženih sil. V diplomskem delu bom skušala prikazati sodelovanje med vojaško institucijo in družino pripadnika oboroženih sil. Skozi analizo izbranih držav, Belgije, Nizozemske in Nemčije, ter njihove institucionalne podpore vojaškim družinam, želim preučiti sodelovanje s pripadnikovo družino. Na podlagi izkušenj in delovanja tujih oboroženih sil na področju institucionalne podpore je v drugem delu opisana institucionalna podpora vojaškim družinam v Sloveniji. Le-ta je vzpostavljena s programom Celostna skrb za pripadnika SV, katere krovna zakona sta Zakon o službi v slovenski vojski ter Zakon o obrambi. Omenjena zakona sta podlaga za raziskavo med pripadniki Slovenske vojske, ki so udeleženci mednarodnih misij in operacij, njihovimi družinami in pripadniki Slovenske vojske, ki kakorkoli sodelujejo na področju mednarodnih operacij in misij ali v programu Celostna skrb za pripadnika SV.

Ključne besede: vojaška družina, mednarodne operacije in misije, Celostna skrb za pripadnika Slovenske vojske (CSP SV)

Institutional support for the families of members of the armed forces during international operations and missions

The focus of the graduate thesis is the institutional support from military organizations for the families of members of the armed forces serving in international operations/missions. Taking part in an international mission/operation can be extremely stressful for both the armed forces member and his family in their home state. Throughout the thesis, I have tried to demonstrate the cooperation between military institution and the family of a member of the armed forces. The thesis first examines institutional support for military families and the cooperation with the families in three countries - Belgium, the Netherlands and Germany. Based on the experience and activities of foreign armed forces in the area of institutional support, the second part of the thesis describes the institutional support for military families in Slovenia which has been established with the program for comprehensive care for a member of the Slovenian Armed Forces that is based on the Service in the Slovenian Armed Forces Act and the Defense Act. These acts are the foundation for research among the members of the Slovenian Armed Forces who participate in international missions/operations, their families, and the members of the Slovenian Armed Forces who are in any way engaged in international operations/missions or in the program for comprehensive care for a member.

Key words: military family, international operations/missions, comprehensive care for a member

KAZALO

1 UVOD	8
2 METODOLOŠKI OKVIR	9
2.1 Predmet proučevanja	9
2.2 Namen in cilji proučevanja	9
2.3 Hipoteze	10
2.4 Metodologija	10
2.5 Temeljni pojmi	11
3 TEORETIČNI OKVIR	14
3.1 Vojaške družine	15
4 PROGRAMI PODPORE DRUŽINAM PRIPADNIKOV TUJIH OBOROŽENIH SIL, KI SODELUJEJO NA MEDNARODNIH OPERACIJAH IN MISIJAH	18
4.1 Oborožene sile Kraljevine Nizozemske	18
4.2 Oborožene sile Zvezne Republike Nemčije	21
4.3 Oborožene sile Kraljevine Belgije	25
4.4 Primerjalna analiza institucionalne podpore v treh izbranih državah	27
5 INSTITUCIONALNA PODPORA VOJAŠKIM DRUŽINAM V REPUBLIKI SLOVENIJI	30
5.1 Zaposlitev v Slovenski vojski	30
5.2 Slovenija na mednarodnih operacijah in misijah	31
5.3 Zakon o službi v Slovenski vojski.....	34
5.3.1 Pravice, ki izhajajo iz celostne skrbi (76. – 85. člen).....	39
5.3.2 79. člen (psihološka oskrba).....	40
5.3.3 80. člen (socialno varstvena oskrba)	42
5.3.4 81. in 82. člen (pravna pomoč).....	44
5.3.5 83. člen (religiozna duhovna oskrba)	44
5.3.6 84. člen (športne dejavnosti in organiziranje prostega časa).....	47
5.3.7. Pravice družinskih članov ob smrti ali invalidnosti pripadnika (86. – 88. člen) 48	
5.3.8 Komunikacija z domovino	49
5.4 Opravljanje vojaške službe zunaj države	51
6 PREVERJANJE HIPOTEZ	53
7 SKLEPNE UGOTOVITVE	55
8 LITERATURA	58

SEZNAM PRILOG

Priloga A: Mednarodne operacije in misije s sodelovanjem SV v letu 2009.....	63
Priloga B: Struktura oboroženih sil Kraljevine Nizozemske	64
Priloga C: Mednarodne operacije in misije s sodelovanjem Oboroženih sil Nemčije v letu 2009 (na dan 13.09.2009).....	65
Priloga Č: Mednarodne operacije in misije s sodelovanjem Oboroženih sil Nemčije v letu 2009 – Število udeležencev (na dan 11.11.2009).....	66
Priloga D: Centri in pisarne družinske podpore po Republiki Nemčiji - Familien Betreuungs Organisation (FBO).....	67
Priloga E: Spletno mesto Frau Zu Frau.....	68
Priloga F: Ministrstvo za obrambo Kraljevine Nizozemske - Koninklijke landmacht.....	69
Priloga G: Aktivnosti Oboroženih sil Kraljevine Nizozemske - Koninklijke Landmacht activiteiten	70
Priloga H: Mednarodne operacije in misije s sodelovanjem Oboroženih sil Belgije v letu 2009 (na dan 09.10.2009).....	71
Priloga I: Tedenska poročila Belgijske vojske, udeležene na mednarodnih operacijah in misijah	72
Priloga J: Usmerjevalna vprašanja.....	73
Priloga K: Letno število mednarodnih operacij in misij Slovenske vojske v obdobju 1997–2008.....	75
Priloga L: Razporeditev sil na mednarodni operaciji ISAF v oktobru 2009.....	76

SEZNAM TABEL

Tabela 5.1: Mednarodne operacije in misije s sodelovanjem Slovenske vojske v letu 2009 .	33
---	----

SEZNAM KRATIC:

CSP – celostna skrb za pripadnika Slovenske vojske

EU – Evropska unija

MOM – mednarodne operacije in misije

MORS – Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije

OZN – Organizacija združenih narodov

SV – Slovenska vojska

SVNKON – Slovenski kontingent

VVIK – Vojaški vikariat Slovenske vojske

1 UVOD

Odnos med posameznikom in državo je bil vedno zelo zapleten, pogosto pa celo nasprotujoč. To še posebej velja za razmerje med človekom in obrambno institucijo, ki skupaj z oboroženimi silami predstavlja del državnega aparata. Oborožene sile so specifična družbena, nacionalna institucija, v njeni strukturi ter funkcionalnem delovanju pa veljajo določeni predpisi in določbe. Sodobne vojaške institucije naj bi zaradi raznovrstnosti dela in posebnega okolja, kjer delujejo oborožene sile, kot so vojna in območja oboroženih spopadov, ali le mednarodne operacije ter misije, namenjale posebno pozornost njenim pripadnikom in njihovimi družinami. Poklic vojaka ni navaden poklic; zanj je značilno rizično delovanje, ki ga ostale službe ne poznajo. Pripadnik oboroženih sil mora biti dobro psihično in fizično pripravljen, da lahko prenese hude fizične napore, pripravljen mora biti na delo kadarkoli in v različnih okoljih, v času praznikov in prostih dni, ponoči, v puščavi ali ledu, v dežju ali snegu, brez rednega osem urnega delavnika. Zahtevnost vojaške službe, selitve, daljša odsotnost od doma, nereden delavnik in nenazadnje službovanje zunaj domovine povzročata velik stres, negotovost, neurejeno življenje ne le za pripadnika oboroženih sil, ampak tudi za njegovo družino. Vojaška organizacija zahteva sodelovanje in pripadnost celega človeka ter posredno s tem tudi pričakuje od njegove družine odrekanje in prilagajanje zahtevam organizacije. Oborožene sile so posebna državotvorna institucija, njeni pripadniki pa opravljajo naloge, ki so nujno potrebne za delovanje države, kar pogosto vpliva tudi na njihove družine. Za vojaško organizacijo je bilo nedolgo tega še vedno v ospredju boj za njeno lastno dobrobit in obstoj, šele po uspešnem sodelovanju med pripadnikom ter organizacijo mogoče pride posledično na vrsto še institucionalna podpora njegovi družini ali partnerju. A to se je z leti pričelo spreminjati. Vojaška institucija je spoznala, da bo njeno delovanje potekalo nemoteno in najbolj uspešno, če bodo v njenih vrstah zadovoljni pripadniki. Pogoj za zadovoljstvo pa so urejeni odnosi v njihovih družinah. Družina, kot osnovna celica družbe, je pomembnem dejavnik v človeškem življenju. Posamezniku pomeni zavetje, toplino, srečo, udobje in nenazadnje tudi varnost. V Sloveniji imamo poklicne oborožene sile, zato je treba pri razvijanju odnosov v sami Slovenski vojski ter še posebej odnosov med vojaško organizacijo in družinami pripadnikov nameniti še posebno skrb.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Predmet proučevanja

Predmet diplomske naloge je proučevanje sodelovanja, podpore in pomoči vojaškim družinam v času odsotnosti družinskega člana-pripadnika oboroženih sil zaradi njegove oz. njene udeležbe na operaciji v tujini. Sodelovanje na mirovnih misijah, na mednarodnih operacijah je lahko zelo stresno in kritično obdobje za družino, ki je ostala sama v domovini. Družina je v življenju posameznika zelo pomemben dejavnik, vpliva nanj pri njegovem delovanju, zato je še toliko bolj pomembno, da se delodajalec, torej oborožene sile, zavzemajo in sodelujejo z njegovo družino, ji zagotavlja pomoč, nasvete in podporo. V prvem delu diplomskega dela je predstavljena organizacija in institucionalna podpora izbranih držav, ki veljajo za države z oboroženimi silami, v katerih naj bi bilo za vojaške družine dobro poskrbljeno. Pozornost je namenjena predvsem organiziranosti in sodelovanju med vojaško institucijo in družino. Drugi del naloge pa namenjen raziskovanju institucionalne podpore vojaškim družinam pripadnikov stalne sestave oboroženih sil Slovenije na podlagi Zakona o službi v Slovenski vojski.

2.2 Namen in cilji proučevanja

Namen mojega diplomskega dela je predstaviti področje institucionalne podpore družinam pripadnikov oboroženih sil med njihovo odsotnostjo na mednarodnih operacijah in misijah. V pričujočem diplomskem delu bom skušala prikazati sodelovanje med institucijo - delodajalcem in drugo, nasprotno institucijo - družino pripadnika oboroženih sil. Obe instituciji sta močni, zelo različni in zahtevata od pripadnikov popolno predanost. Na eni strani je služba, poklic, ki daje zaposlenemu finančno in materialno varnost ter zadovoljstvo, na drugi pa je družina, ki je nekakšno posameznikovo zatočišče, pribežališče. Zagotavlja mu mir, spokojnost in psihološko varnost. Družina je v posameznikovem življenju zelo pomembna, vpliva nanj pri njegovem delovanju, zato je še toliko pomembnejše, da se oborožene sile bolj zavzemajo in sodelujejo z njegovo družino. Cilj proučevanja je predvsem osvetlitev problema podpore oboroženih sil, sodelovanja s pripadnikovo družino ob njegovem službovanju na mednarodnih operacijah in misijah, ko je družina še bolj ranljiva in občutljiva.

Cilji mojega diplomskega delo so naslednji:

- proučiti pomen in vpliv pripadnikove družine na oborožene sile;
- predstaviti različne oblike institucionalne podpore vojaškim družinam v tujih državah med službovanjem pripadnika na mednarodnih operacijah in misijah;
- pregledati, kako je razvita institucionalna podpora vojaški družini in njenim članom v Slovenski vojski;
- ugotoviti, kako se Zakon o službi v Slovenski vojski pri oskrbi pripadnikove družine v sklopu CSP Slovenske vojske dejansko uresničuje v praksi;
- možne rešitve za boljše izvajanje Zakona o službi v Slovenski vojski v praksi.

2.3 Hipoteze

Moja diplomska naloga temelji na treh hipotezah, ki jih bom poskušala potrditi ali zavreči:

- **H1:** Sodelovanje in usklajevanje med vojaško organizacijo in družinami njenih pripadnikov med opravljanjem službe na mednarodni operaciji ali misiji je ključno za učinkovito delovanje in zadovoljstvo na obeh straneh.
- **H2:** Družine pripadnikov oboroženih sil med trajanjem mednarodne operacije ali misije potrebujejo posebno institucionalno skrb in podporo.
- **H3:** Določila Zakona o službi v Slovenski vojski, ki se nanašajo na družine pripadnikov Slovenske vojske, zagotavljajo primerno institucionalno skrb za družine pripadnikov stalne sestave Slovenske vojske v času, ko sodelujejo na mednarodni operaciji ali misiji.

2.4 Metodologija

Pri preverjanju hipotez bom uporabila naslednje metode:

- analiza in interpretacija primarnih in sekundarnih virov
- opisna metoda
- usmerjeni intervju
- primerjalna analiza

Analiza primarnih in sekundarnih virov je uporabljena pri pregledovanju dokumentacije, slovenskih in tujih knjig, predvsem pa člankov iz zbornikov ter dnevnega časopisja, raziskovalnih poročil in strokovnih revij. Za pojasnitev temeljnih pojmov je uporabljena opisna metoda. Primerjalna analiza je uporabljena pri preverjanju prve in druge hipoteze z namenom, da bi ugotovili, kakšna je razvitost institucionalne podpore družinam pripadnikov oboroženih sil v tujini. Analiza je bila opravljena na primeru oboroženih sil izbranih držav: Kraljevina Belgija, Kraljevina Nizozemska in Zvezna Republika Nemčija. Metoda intervjuja je bila uporabljena, da bi dobila usmeritve, razlage in poiskala dodatno obrazložitev izvajanja izbranih členov Zakona o službi v Slovenski vojski. Z intervjujem sem želela pridobiti mnenja, dejstva, želje in podatke pripadnikov Slovenske vojske, ki so se udeležili mednarodnih misij in operacij, ter strokovnjakov na obrambnem področju (Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije in Slovenska vojska), ki bi potrdili ali ovrgli postavljeno hipotezo.

2.5 Temeljni pojmi

Vojaška družina – družina je skupnost ljudi, ki temelji na sorodstvu, njene glavne naloge so rojevanje, nega, vzgoja otrok in socializacija. Pomen in oblika družine se bistveno spreminjata v času in glede na kulturo, ki ji družina pripada (Leksikon Sova 2006, 233). Vojaško družino lahko opredelimo kot družino, ki jo sestavljata moški in ženska, poročena, ki živita v skupnem gospodinjstvu z otroki ali brez, s posvojenci ali rejniki, najmanj eden od odraslih pa opravlja vojaški polic (Juvan 2008, 120). V današnjem času se ta definicija družine razširila z novimi tipi družine, to sta neporočen moški in ženska, ali homoseksualni par z otroki ali brez, enostarševska družina, socialno starševstvo, biološko starševstvo. Drugi, bolj splošen opis družine, vojaške ali civilne, pa opredelila Čačinovič-Vogrinčič (v Zgonc 2009, 2) takole: *»Odrasli, ki so prevzeli skrb za otroke«* in *»ena od nalog družine je, da zagotovi neskončno raznolikost, da je lahko vsak to, kar je, da vsakdo pove, kdo je in kaj želi, da k temu povabi drugega in potem skupaj ugotovita oziroma ugotovijo, kako živeti«*.

Oborožene sile so edinstvene v kombinaciji zahtev do svojih pripadnikov in njihovih družinskih članov. Zahteve vojaške organizacije do pripadnikov posredno učinkujejo tudi na življenje njihovih družin, vendar pa vojaška organizacija izvaja tudi neposrednejše omejitve, s pritiskom na vedenje partnerjev in otrok. Navezovanje tesnih stikov je pomembno v življenju

vsakega človeka, tesno prijateljstvo in partnerstvo pa sta naravni potrebi in vrednoti, ki ju priznavajo vse kulture. Ni nujno, da je to odnos med partnerji nasprotnega spola; zlasti v zahodni kulturi se pojavljajo skupnosti istospolnih partnerjev tudi v obliki alternativnih družinskih skupnosti. Čedalje pogostejše so »ne-tradicionalne« družine s samo enim od staršev (mati ali oče z otroki)¹ (Pavlin-Klemenc 2004, 175).

Mednarodne operacije in misije (MOM) – Sodobne mirovne operacije, ali bolje rečeno mednarodne operacije in misije, so rezultat več desetletnega razvoja ter konceptualnega preoblikovanja osnovne zamisli, ki sega v čas hladne vojne. Sami začetki tega, kar danes poskušamo poenoteno poimenovati mednarodne operacije in misije, segajo pa v daljne leto 1953, ko je OZN zaradi blokade Varnostnega sveta intenzivno iskala možnost mednarodnega posredovanja v konfliktu na Bližnjem vzhodu (Grošelj 2007a, 38).

Po besedah Jelušičeve (2009, 6) je v strateških dokumentih, ki veljajo za področje nacionalne varnosti, vidna neenotnost pri opredeljevanju politike mednarodnih operacij in misij, predvsem se to kaže že v izrazoslovju: npr. mirovne operacije, mednarodne civilne misije, operacije kriznega odzivanja, operacije v podporo miru. Operacije potekajo z neoboroženimi civilnimi ali vojaškimi opazovalci, ali z lažje oboroženimi razmejitvenimi vojaškimi silami in tudi z bojnimi skupinami s težkim orožjem (Jelušič 2003, 627).

Mednarodne misije in operacije v najširšem pomenu besede so vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti, ki potekajo v kontekstu političnih in diplomatskih prizadevanj za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru (Postani vojak 2007).

Po definiciji Grošlja (2007a, 14) lahko mednarodne operacije in misije presežejo svojo prevladujočo vojaško naravo, saj lahko v njih sodelujejo tudi nevojaške organizacije oz strukture in kljub temu temeljijo na privolitvi sprtih strani ter minimalni uporabi sile. Mednarodno pravno sodijo operacije te vrste v 6.² in 7.³ poglavje Ustanovne listine Organizacije združenih narodov (OZN), ki sodijo pod okrilje Varnostnega sveta OZN.

Celostna skrb za pripadnika (CSP) Slovenske vojske – Celostna skrb za pripadnika Slovenske vojske je definirana v Zakonu o službi v Slovenski vojski (ZSSloV Ur. l.: 68/2007 in sprememba zakona Ur.l.: 58/2009). Krepitev profesionalizacije vojske zahteva načrtno izvajanje skrbi in pomoč pripadnikom za kvalitetnejše izvajanje vojaških zadolžitev

---

¹ V Združenih državah Amerike ocenjujejo, da bo do 18. leta starosti živelo z biološkimi starši le 50 % otrok (Pavlin-Klemenc 2004, 175).

² 6. poglavje UL OZN: Mirno reševanje sporov.

³ 7. poglavje UL OZN: Vsiljevanje miru.

(Direktiva za razvoj in izvajanje CSP Slovenske vojske 2009). Zakon o službi v Slovenski vojski je uveljavil novo sistemsko področje, imenovano celostna skrb. Celostna skrb združuje nekatere že prej obstoječe službe v Slovenski vojski, na primer zdravstveno in versko duhovno oskrbo, po drugi strani pa uveljavlja tudi nekatere novosti, kot je socialno varstvena oskrba. Pomembna novost je, da so do nekaterih oblik celostne skrbi upravičene tudi družine pripadnikov Slovenske vojske (Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije 2009).

Pomoč pripadnikom Slovenske vojske se izvaja tudi s programi, s katerimi zagotavljajo pripadnikom nekatere storitve, ki bi jih sicer sami pridobili v civilnem okolju, pa jih zaradi časa delovnega angažiranja ali ločenosti od družine ali dela v tujini ne morejo (Direktiva za razvoj in izvajanje CSP Slovenska vojska 2009).

3 TEORETIČNI OKVIR

Vojaške družine imajo danes izredno velik vpliv na pripadnike vojske in posredno na njihovo učinkovitost v oboroženih silah. Organizacija in vojaška družina sta tesno povezani. Na eni strani na pripadnika vpliva njegova družina, po drugi strani so pod pritiskom sodelovanja in udejstvovanja v vojaški organizaciji. Uravnovešenje poklicnih in družinskih obveznosti je veliko več kot samo aritmetična funkcija delovnih zahtev, družinskih potreb in števila ur v delovnem dnevu (Juvan 2008, 118).

Družine, katerih pripadniki sodelujejo na mednarodni operaciji in misiji ali opravljajo dolžnost v tujini, naj bi imele na voljo več različnih oblik pomoči ter podpore, s katerimi jim vojaška institucija poskuša olajšati bivanje v domovini brez družinskega člana. Namen teh različnih oblik institucionalne podpore je, da bi vključili vojaške družine v organizacijo. Vojaške družine živijo življenje, ki ga ni mogoče primerjati z nobeno drugo civilno populacijo. Vsak dan se soočajo s številnimi težavami, ki so posledica vojaškega načina življenja in s katerimi se civilisti verjetno nikoli ne bodo ukvarjali (Postani vojak 2009). Splošno prepričanje, da je življenje vojaških družin bolj stresno od življenja civilnih družin, so potrdile tudi raziskave, poleg tega pa same vojaške družine zaznavajo tak način življenja kot stresen. Odnos med vojaško organizacijo in družinami njenih pripadnikov se je skozi zgodovino razvijal ter spreminjal, o povečani pozornosti in skrbi za vojaške družine pa lahko govorimo šele v bližnji preteklosti, bolj natančno od druge polovice 20. stoletja. V nekaterih evropskih oboroženih silah, na primer na Nizozemskem in v Nemčiji, so se začeli ukvarjati s problematiko vojaških družin šele v devetdesetih letih dvajsetega stoletja (Juvan 2007c, 22). Družine pripadnikov oboroženih sil so bile dolgo zapostavljene, prezrte in nekaj časa tudi prepovedane⁴. »Vojak mora biti primarno zvest vojaški organizaciji, ki ji pripada« (Phang v Juvan 2007a, 26).

---

⁴ Tako so v poklicnih vojskah sprejeli različne ukrepe, med katerimi je bila tudi prepovedano, da bi vojaki, navadno do določene hierarhične stopnje, med opravljanjem vojaške službe sklenili zakonsko zvezo, ker so menili, da je nemogoče uskladiti družinsko življenje s poklicem vojaka. Veljalo je prepričanje, da so vojaki z družinami manj učinkoviti pri opravljanju vojaške službe. Tako je bilo na primer pripadnikom vojske Rimskega cesarstva v prvih dveh stoletjih prepovedano sklepanje zakonskih zvez. To pravico so dobili šele z upokojitvijo (Juvan 2007a, 25). Takšne omejitve niso bile značilne le za daljno preteklost, temveč tudi za zahodne vojske 18. in 20. stoletja. (Juvan 2007a, 26). V ZDA v 19. stoletju poroka vojakov ni bila uradno prepovedana, vendar pa v vojsko niso sprejemali poročenih nabornikov. Ključni preobrat v odnosu do vojaških družin se je v ameriških oboroženih silah zgodil v 60-tih letih 20. stoletja z vzponom poklicnih oboroženih sil. (Juvan 2007c, 25)

3.1 Vojaške družine

Življenje vojaške družine se zelo razlikuje od družin, ki delujejo in sobivajo v civilnem okolju in sploh niso povezane z vojaško organizacijo. Pri vojaški družini gre za dvostranski odnos, na eni strani je vojaška organizacija, na drugi pa družina. Družina pripadnika oboroženih sil se ne sme počutiti zapostavljeno, podrejeno ali celo v napoto vojaški organizaciji. Prilagoditev družine vojaškemu načinu življenja in posledično njen vpliv na pripadnika oboroženih sil povečujeta občutek pripadnosti vojaški organizaciji. Njihova glavna »skrb«, seveda poleg lastnega preživetja, je v bistvu, kako na najbolj učinkovit način izrabiti energijo svojih pripadnikov za doseganje lastnih ciljev (Juvan 2007a, 7). Po drugi strani pa ima tudi družina velike zahteve do svojih članov. Od družinskih članov se pričakuje, da so družini čustveno predani, da do drugih družinskih članov izražajo ljubezen, da se identificirajo z družino kot celoto in da izpolnjujejo svoje vloge, ki se prepletajo z drugimi družbenimi skupinami (Juvan 2008, 6). Družinski problemi pripadnika ne vplivajo le na njegovo slabšo pripravljenost, ampak lahko posledično vplivajo na slabše delovanje na bojišču, zaradi česar je lahko vojak poškodovan ali celo izgubi življenje. Eden od pomembnih vidikov pripadnikovega zadovoljstva pa je prav njegova družina. Če je pripadnik oboroženi sil prepričan, da je doma vse v redu in da je njegovi družini zagotovljena neka oblika organizacijske podpore, bo bolje opravil svoje delo. Družinsko življenje močno vpliva na pripadnikovo opravljanje službe tako v miru kot v vojni (Postani vojak 2009). Velik pomen se pripisuje mnenju in zadovoljstvu partnerja pripadnika oboroženih sil. To je ključnega pomena za nadaljevanje ali opustitev vojaškega poklica pripadnika. (Pittman in Orthner v Juvan 2007a, 26).

Avtorja Segal in Segal (1993) pa sta opravila raziskavo v oboroženih silah ZDA. Dokazala sta, da lahko mnenje pripadnikovega partnerja pomembno vpliva ali celo odobri oz. zavrne njegovo nadaljnjo vojaško kariero. Najmočnejši vpliv na pripravljenost enote je pripadnikovo zaznavanje stopnje, do katere nadrejeni v enoti skrbi za njegovo družino. Pomembna ugotovitev je tudi, da je sposobnost družine, da se prilagodi vojaškemu načinu življenja, odvisna od tega, koliko vojska zagotavlja družinam svojih pripadnikov uradno in neuradno podporo. Tudi skupine za družinsko podporo in druge oblike organiziranih aktivnosti za družine neposredno dobro vplivajo na pripravljenost enote. Če je pripadnik dalj časa ločen od družine, je tudi večja verjetnost, da se bo zmanjšala njegova želja po nadaljevanju vojaške kariere. Omenjena avtorja tudi ugotavljata, da tudi sodelovanje nadrejenih pomembno vpliva

na posameznikovo pripadnost in pripravljenost v oboroženih silah (Segal in Segal v Juvan 2007a, 26).

V nekaterih drugih raziskavah, na primer Bourga in Mady Segal, se je potrdilo, da partnerjev odnos do vojaške službe vpliva na moralo ter pripadnikovo zvestobo vojaški organizaciji. Ugotovitev, da partnerjeva zvestoba do vojaške organizacije bistveno vpliva na zvestobo pripadnika oboroženih sil do te ustanove, je bila za nadaljnje proučevanje vojaških družin zelo pomembna. Zaznavanje stopnje, do katere vojaška organizacija podpira družine svojih pripadnikov, vpliva na zadovoljstvo družine z vojaškim načinom življenja in tudi na lažje prilagajanje družine na ločitev zaradi udeležbe v vojaški nalogi (Bourg in Segal v Juvan 2007a, 26).

Družinski dejavnik in njegov vpliv na delovanje pripadnikov Slovenske vojske do zdaj ni bil predmet večjih raziskav. Prva raziskava je iz leta 2006, ko sta Majda Černič Istenič in Duška Knežević Hočevar od leta 2004 do 2006 izvedli raziskavo z naslovom Usklajevanje zahtev družine in dela v vojaškem poklicu. Temeljna hipoteza je bila, da je odnos zaposlenih v Slovenski vojski do delovne organizacije pomembno povezan z njenim odnosom do njihovega družinskega in zasebnega življenja. Raziskava je pokazala, da Slovenska vojska na eni strani omogoča svojim zaposlenim boljše storitve in ugodnosti kot druge delovne organizacije, vendar se manj prilagaja tistim potrebam, ki so povezane z družinskim življenjem. Pokazalo se je tudi, da Slovenska vojska pripadnikom ne daje pričakovane socialne varnosti. Željo pripadnikov po stalni zaposlitvi podpirajo tudi njihovi partnerji, kar indikativno kaže na poudarjeno potrebo po varnosti partnerskega odnosa in ne samo pripadnika (Černič-Istenič, Knežević Hočevar 2006, 215).

Obramboslovni raziskovalni center na FDV⁵ pa je v svoji raziskavi o sodelovanju Slovenske vojske v mirovnih operacijah med drugim meril tudi raven motivacije v povezavi z dejavniki iz domačega okolja, ki so bili bodisi za ali proti udeležbi na mednarodnih operacijah in misijah. Ugotovili so, da je zelo pomembno, če pripadnika podpirajo domači in prijatelji. Problem pa se pojavi pri poročanju in pisanju javnih občil o posamezni misiji. Med trajanjem

---

⁵ Empirična raziskava Obramboslovnega raziskovalnega centra Fakultete za družbene vede (ORC FDV) Univerze v Ljubljani v letih 2003-2008. Zbrali so podatke o udeležbi slovenskih vojakov na misijah v tujini ter na dolžnostih v mednarodnih poveljstvih. Opravljenih je bilo več kot 3.000 anket in več kot 200 intervjujev. Raziskovalci so z različnimi metodami obravnavali skoraj vsakega pripadnika Slovenske vojske, ki je od leta 2003 do letos sodeloval na misijah v tujini. Obiskali so večino baz, v katerih so bili nastanjeni slovenski vojaki. Z vojaki so se srečali v Sarajevu, Doboju in Tuzli, bili so na Kosovu, v Neaplju, pa tudi v Afganistanu, Libanonu in Čadu. (Slovenska vojska v mirovnih operacijah 2008)

dolžnosti v tujini se odnos do občil še poslabša, kajti po navedbah Jelušičeve je to posledica ločenosti od domačega okolja (Jelušič v Pipenbaher 2006, 79).

Odločitev za poklic v oboroženih silah pa ni le stvar posameznika, temveč celotne družine. Služenje v stalni sestavi vojaške organizacije je odgovorna naloga in tega se morajo zavedati tako starši bodočega pripadnika Slovenske vojske kot njegov partner in družina (Postani vojak 2009). Če družina ni zadovoljna z vojaškim načinom življenja, je večja verjetnost, da bo pripadnik začel iskati novo zaposlitev zunaj oboroženih sil. Vsak vojak, ki pri opravljanju naloge na bojišču ni povsem osredotočen nanjo, je nevaren zase in za svojo okolico (Juvan 2007a, 25).

4 PROGRAMI PODPORE DRUŽINAM PRIPADNIKOV TUJIH OBOROŽENIH SIL, KI SO DELUJEJO NA MEDNARODNIH OPERACIJAH IN MISIJAH

Analizirane države so bile izbrane na podlagi dobrih in uspešnih praks institucionalne podpore vojaške organizacije družinam njihovih pripadnikov med opravljanjem nalog enega ali več družinskih članov v okviru mednarodnih misij in operacij. V izbranih državah je vojaška organizacije izredno dobro vključena v delovanje in podporo tako pripadnikom kot tudi njihovim družinam.

4.1 Oborožene sile Kraljevine Nizozemske

Nizozemske oborožene sile so sestavljene takole⁶:

1. Kraljeva vojska (nl. Koninklijke Landmacht (KL)),
2. Kraljeva mornarica (nl. Koninklijke Marine (KM)),
3. Kraljeve zračne sile (nl. Koninklijke Luchtmacht (KLu)),
4. Kraljeva vojaška policija (nl. Koninklijke Marechaussee (KMar)).

Nizozemsko ministrstvo za obrambo trenutno zaposluje več kot 70.000 oseb, in sicer je 20.000 civilnih, 50.000 vojaških oseb (Ministrstvo za obrambo Nizozemske 2009). Oborožene sile Kraljevine Nizozemske se od leta 1996 popolnjujejo samo na prostovoljni bazi s poklicnimi pripadnikov obeh⁷ spolov oboroženih sil (Juvan 2008, 175). V oboroženih silah Kraljevine Nizozemske se zaposlujejo na dva načina: lahko so zaposleni za določen čas na osnovi pogodbe, ali pa so zaposleni za nedoločen čas. Največji kontingent nizozemski oboroženih sil, to je 2. 160 pripadnikov, kateri so trenutno na dolžnosti na mednarodni misiji ISAF v Afganistanu (NATO, ISAF 2009⁸).

V nizozemskih oboroženih silah je zelo dobro razvit program družinske institucionalne podpore družinam njihovih pripadnikov, ko sodelujejo na mednarodni operaciji ali misiji, kar bom poskusila osvetliti v nadaljevanju. Prvi zametki družinske podpore segajo v sedemdeseta leta prejšnjega stoletja. Pred tem se Nizozemska ni ukvarjala s problemom ločenosti pripadnika od družine ali partnerja. Preskok na problematiko institucionalne podpore se je

---

⁶ Glej prilogo B

⁷ V vse enote nizozemske vojske, razen podmorniških, enot kraljeve mornarice in specialnih enot, se lahko vključijo tudi ženske. (Juvan 2008, 175)

⁸ Glej prilogo L

začel z akcijo in samoorganiziranjem partnerk podmorničarjev, ki so bili po več mesecev odsotni od družin (Juvan 2008, 177). Tako se je začelo sodelovanje med organizacijo in družino, od spodaj navzgor⁹.

Danes je v nizozemskih oboroženih silah razvitih več programov institucionalne podpore družinskim članom. Institucionalna podpora družinam pripadnikov oboroženih sil pa je organizirana le v času trajanja mednarodne operacije ali misije ali ko je pripadnik na delu v tujini. Prva posebnost pa je ta, da je institucionalna podpora organizirana po zvrsteh. V nadaljevanju so opisane prve tri zvrsti oboroženih sil Nizozemske. Vojno letalstvo je poskrbelo za svoje pripadnike in njihove družine tako, da so ustanovili lasten tovariški sistem oz. buddy system¹⁰. Deluje na principu sodelovanja med dvema pripadnikoma oboroženih sil, pri katerem je prvi pripadnik premeščen na nalogo v tujino, drugi pripadnik, t. i. buddy, pa je na dolžnosti v domovini, torej na Nizozemskem, in je nekakšna opora pripadnikovi družini, ki je ostala doma, ter vir informacij. Mornariške enote nizozemskih oboroženih sil, ki so med drugim prve začele z institucionalno podporo družinskim članom, so uvedle t. i. telefonski krog, sestanke za podporo družinam in različna srečanja. Imajo tudi lasten časopis, namenjen obveščanju družin. V nizozemskih oboroženih silah je bila kopenska vojska (KOV) zadnja, ki je uvedla podporo družinam. S tem so se začeli ukvarjati šele v zadnjem desetletju prejšnjega tisočletja, ko je na mednarodni operaciji sodeloval prvi večji kontingent. Pritožbe partnerk pripadnikov KOV so povzročile reorganizacijo v institucionalni podpori in tako je institucionalna podpora KOV postala najboljše organizirana v nizozemskih oboroženi silah (Ministrstvo za obrambo Nizozemske 2009).

Poznamo dve vrsti sodelovanja med vojaško organizacijo in pripadnikovo družino oz. partnerjem. Na eni strani je organizirano sodelovanje poklicnih vojaških pripadnikov, ki poteka v sklopu nizozemskih oboroženih sil, na drugi strani pa delujejo skupine za pomoč, ki temeljijo na pomoči prostovoljcev, ki se organizirajo le za čas trajanja operacije ali misije. Pod okriljem ministrstva za obrambo je bil ustanovljen komite za družinsko podporo, ki skrbi za sodelovanje med vojaško organizacijo in družino. V času operacije ali misije organizira srečanja in omogoča komunikacijo med pripadnikom, ki je na službovanju, in družinskimi

---

⁹ T.i. *bottom up*: zunanja spodbuda oboroženim silam (v primeru Nizozemske so bile to partnerke podmorničarjev), da poskrbijo in zagotovijo institucionalno podporo s strani vojaške organizacije za družine njihovih pripadnikov. Sprva se je to začelo izvajati, ker je želela vojaška organizacija omiliti in izboljšati javno mnenje o instituciji; šele kasneje so ugotovili, da je to pomemben del strategije in bistveni element v uspešnem ter učinkovitem delovanju njihovih pripadnikov (Juvan 2008, 178).

¹⁰ Sistem tovarištva (buddy = tovariš, prijatelj).

člani. Komite ima na voljo vse podatke in informacije¹¹ s strani družine, ki so pomembni za uspešno sodelovanje. (Ministrstvo za obrambo Nizozemske 2009)

Drugi del pomoči in podpore pa temelji na prostovoljstvu. Med trajanjem mednarodne misije in operacije se po navodilu operativnega poveljstva organizirajo skupine, ki zagotavljajo socialno oporo, neformalna srečanja in različne aktivnosti. Izdajajo tudi časopise, revije in obvestila; enega od njih izdajajo za družinske člane pripadnikov udeležencev mednarodne operacije ali misije (Juvan 2008, 179).

Med vsako misijo pa postavijo tudi posebno spletno mesto, ki omogoča spremljanje dogajanja na posamezni misiji. Na njem so objavljeni točni ter zanesljivi podatki o stanju na posamezni mednarodni operaciji. S tem sistemom se seveda izognejo stresu in nervozi, ki se pojavi kot posledica neobveščenosti ali dezinformacij v medijev, povezanih z misijo (Ministrstvo za obrambo Nizozemske 2009).

Glavne aktivnosti družinske podpore med trajanjem mednarodnih operacij in misij v sklopu oboroženih sil Kraljevine Nizozemske so naslednje:

- DTO (Defense Telematica Organization) e-Welfare (DTO e-welfer: <http://www.e-welfare.nl/home>): glasovna spletna telefonija, ki jo zagotavlja ICT¹² in deluje v sklopu nizozemskega ministrstva za obrambo. S pomočjo e-Welfare zagotavljajo svojim pripadnikom uporabo telefonije (telefonski krog), internetno kavarno, brezžični dostop do internetnih storitev in dostop do programov nizozemskega radia in televizije v času, ko pripadnik sodeluje na misiji ali mednarodni operaciji. Na njihovem spletnem mestu je zapisano: »*With the DTO e-Welfare service there is a smaller distance between the service man and woman abroad and their loved ones at home*«¹³.
- Ministrstvo za obrambo: Ministerie van Defensie na spletnem mestu <http://www.landmacht.nl>¹⁴. Tu lahko domači dobijo vse informacije o stanju, dogajanju in novostih na posamezni mednarodni misiji in operaciji.
- Oddelek za individualno pomoč (AFH - Afdeling Individuale hulpverlening na <http://www.landmacht.nl> organizira prvo srečanje pripadnikov skupin za družinsko podporo pred odhodom na mednarodno operacijo in misijo. Na tem srečanju se lahko družinski člani pogovorijo s psihologom, psihoterapevtom ali socialnimi delavci in

---

¹¹ Vojaška organizacija pridobi vse informacije, ko pripadnik sklene delovno razmerje z oboroženimi silami. Npr. osebe a stike v primeru nujnosti (ICE) (Juvan 2008, 176).

¹² Information and communication technologies = informacijska in komunikacijska tehnologija.

¹³ S pomočjo storitve DTO se zmanjša razdalja med možmi in ženami, ki opravljajo dolžnost v tujini, in njihovimi ljubljenimi v domovini. (Ministrstvo za obrambo Nizozemske 2009)

¹⁴ Glej prilogo F

izvedo podrobnosti o posamezni mednarodni operaciji ali misiji. Z družinskimi člani sodelujejo tudi med trajanjem misije ter prav tako potem, ko je končana (po vrnitvi družinskega člana družine z misije so na voljo družinam za pomoč pri ponovni reintegraciji) (Ministrstvo za obrambo Nizozemske 2009).

- Kontaktna točka za vse družine pripadnikov - Koninklijke landmacht – contact (Koninklijke landmacht: <http://www.defensie.nl/landmacht/contact>) je nekakšna pisarna, ki je organizirana v sklopu kopenske vojske nizozemskih oboroženih sil. Tam lahko pripadniki in njihove družine dobijo informacije o sprejemu v vrste oboroženih sil, o vojaški službi, o mirovnih misijah, o delovanju oboroženih sil, sodelovanju med pripadniki, družino in vojaško organizacijo, ipd. Velik poudarek je namenjen predvsem sodelovanju z družinami pripadnikov oboroženih sil, ki sodelujejo na mednarodni operaciji ali misiji (Ministrstvo za obrambo Nizozemske 2009).
- Teletekst
- Aktivnosti Kraljevih vojaških sil - Koninklijke Landmacht activiteiten¹⁵: na tem spletnem mestu objavljajo informacije o aktivnosti Kraljevih vojaških sil na Nizozemskem za pripadnike in njihove družine (različni dogodki, odprtje razstav, delavnice, športni dogodki, koncerti, razstave, prireditve, itd.). V okviru programa podpore so organizirani tudi dnevi odprtih vrat ali družinski dnevi, ki so med trajanjem mednarodnih operacij in misij vsako drugo soboto v mesecu. Tu za skupine organizirajo srečanja in skupne dneve, na katerih jih seznanijo z najnovejšimi dogajanja, povezanimi z mednarodno misijo ali operacijo; lahko tudi vzpostavijo stik z družinskim članom na misiji (Ministrstvo za obrambo Nizozemske 2009).

4.2 Oborožene sile Zvezne Republike Nemčije

Nemške oborožene sile so ena od redkih držav članic zveze NATO, ki še vedno vztrajajo pri popolnjevanju svojih enot na naborniški način. V nemških oboroženih silah so tri kategorije vojaškega osebja. Prva kategorija so naborniki, ki služijo devet mesečni redni vojaški rok. Druga kategorija so prostovoljci ali naborniki, ki se prostovoljno odločijo za podaljšano služenje vojaškega roka od 12 do 23 mesecev (Fleckenstein v Juvan 2008, 185). Tretja kategorija pa so poklicni pripadniki¹⁶. Na eni strani so poklicni pripadniki oboroženih sil, ki

---

¹⁵ Glej prilogo G.

¹⁶ V poklicni sestavi so zaposleni pripadniki obeh spolov. (Ministrstvo za obrambo Nemčije 2009)

so zaposleni za nedoločen čas, na drugi pa poklicni pripadniki za določen čas (od 2 do 15 let). Bundeswehr je naziv za nemške oborožene sile, ki se delijo na kopensko vojska (Heer), vojno mornarico (Bundesmarine), vojno letalstvo (Luftwaffe). Tako kot v oboroženih silah Nizozemske tudi v nemški vojski pripisujejo velik pomen institucionalni podpori pripadnikovi družini (Ministrstvo za obrambo Nemčije 2009).

Po podatkih Ministrstva za obrambo Republike Nemčije je v nemških oboroženih silah okoli 250.430 pripadnikov. Trenutno na mednarodnih operacijah ali misijah¹⁷ sodeluje 8.487 pripadnikov nemških oboroženih sil. Največji je kontingent na misiji ISAF v Afganistanu, ki po navedbah nemškega Ministrstva za obrambo (2009) šteje 4.260 pripadnikov¹⁸. Najmanjša udeležba pa je na mednarodni operaciji EUSEC v Kongu, kjer sta trenutno le 2 pripadnika oboroženih sil Nemčije¹⁹.

Socialna služba Bundeswehr – Sozialwerk je bila ustanovljena leta 1960. Prvi program socialne službe je bila izmenjava mladine (Jugend austausch). Nemška vojska se je začela z vprašanjem skrbi za vojaške družine ukvarjati šele v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Povod je bil v tem, da je vse več pripadnikov nemških oboroženih sil sodelovalo na mednarodnih operacijah in misijah v tujini²⁰ (Ministrstvo za obrambo Nemčije 2009). Pa tudi nemške oborožene sile so s časom spoznale, da je dobra institucionalna podpora vojaškim družinam ključnega pomena za učinkovitost in dobro delovanje njihovih pripadnikov.

Institucionalno podporo nemškim vojaškim družinam lahko razdelimo na dva dela. Prva je socialna služba, ki skrbi za socialno ogrožene in šibke družine, drugi pa je služba, ki je namenjena podpori družinam, katerih člani opravljajo svojo vojaško dolžnost zunaj države. Tudi tu, tako kot na Nizozemskem, je zelo poudarjena pomoč in podpora družinam v najbolj občutljivem obdobju, ko so njihovi člani na mednarodnih misijah in operacijah.

Prvi del institucionalne podpore družinam pripadnikov na mednarodnih misijah in operacijah je Center za družinsko skrb - Familien Betreuungszentrum - FBZ, drugi pa so pisarne ali

---

¹⁷ Glej prilogo C

¹⁸ 320 nabornikov ni všteti v skupno število; so pa vključene pripadnice ženskega spola; 170 jih sodeluje na MOM v Afganistanu. (Oborožene sile Nemčije 2009)

¹⁹ Glej prilogo Č

²⁰ Bundeswehr bo s sodelovanjem na teh misijah pomagal pri preprečevanju nasilnih konfliktov ali jih poskušal zaustaviti. Deluje tako, da stabilizira razmere in odvrča od stopnjevanja krize in sporov in omogoča utrditvev mirovnega procesa. Med naloge misije sodi tudi boj proti mednarodnemu terorizmu—in podpora zaveznikov (Ministrstvo za obrambo Nemčije 2009).

manjši centri za družinsko skrb - Familienberatungsstelle – FBSt (Bundeswehr - Ministrstvo za obrambo Nemčije 2009).

V sklopu Familien Betreuungs Organisation - FBO je po podatkih Bundeswehra 1. januarja 2006 v Nemčiji delovalo 31 družinskih centrov in 50 pisarn za družinsko skrb²¹. Oba dela podpora sta pomembna člena za sodelovanje vojaške družine, ki je ostala v domovini, z vojaško organizacijo kot institucijo. Centri in pisarne so razporejeni po vsej Nemčiji²². Dve pisarni za družinsko skrb delujeta celo zunaj nemškega ozemlja, ena na Danskem, druga pa v Grčiji (Ministrstvo za obrambo Nemčije 2009).

Glavna aktivnost FBZ in FBSt je druženje in spoznavanje ter izmenjava izkušenj. Z organiziranjem rednih mesečnih sestankov za družine pripadnikov oboroženih sil, ki opravljajo dolžnost zunaj domovine, omogočajo domačim in partnerjem spremljanje aktualnega dogajanja na misiji, zagotavljajo pa jim tudi strokovno pomoč²³ (Juvan 2008, 190). Centri so namenjeni predvsem skrbi za vojaške družine. Pripravili so informacijsko knjižico o delovanju FBZ in FBSt-ja, v kateri so opisani načini obveščanja družinskih članov na misiji, načini komuniciranja z njimi, predstavljene so razmere na območju mednarodne operacije ali misije in v domovini. V njej so tudi nasveti, kako naj se družine pripravijo na misijo, kako naj delujejo in živijo med trajanjem misije in kako po vrnitvi domov. Za vsako mednarodno misijo ali operacijo posebej pa posebej izdajo še manjšo brošuro, v kateri je opisano stanje v državi oz. na območju misije, politične in gospodarske razmere, načini komuniciranja itd. (Juvan 2008, 191).

Centri za družinsko skrb - FBZ so namenjeni samo aktivnostim, ko so povezane z nalogami in misijami v tujini:

- zagotavljajo redne informacije o vseh družabnih srečanjih in dogodkih;
- so glavna kontaktna točka za pripadnike oboroženih sil in njihovih družinskih članov (24-ur na dan, vse dni v tednu);
- zagotavljajo informacije o razmerah na misiji in pomagajo družinskih članom, če se soočijo s kriznimi situacijami;
- so kontaktna točka za pripadnike, ko sodelujejo na misiji;

---

²¹ Glej prilogo D

²² Družina naj ne bi bila oddaljena več kot 100 km od najbližjega centra ali pisarne.

²³ Poklicno osebje usposobljeno za strokovno pomoč in nasvete. Dosegljivi so ves dan, vse dni v letu. Na željo družinskega člana, pripadnika oboroženih sil, ki je na misiji, v nujnih primer zagotovijo telefonsko ali internetno povezavo. Pomagajo pri reševanju težav.

- pomagajo in zagotavljajo podporo pripadnikom na misiji in njihovim domačim v težkih situacijah in če se razmere zaostrijo;
- zagotavljajo socialno in psihološko pomoč, poskrbijo za transport, otroke in organizacijo srečanj;
- organizirajo lokalne mreže pomoči;
- skrbijo za odnosi z mediji;
- zagotavljajo pomoč pri vrnitvi iz misije. (Ministrstvo za obrambo Nemčije 2009)

Spletno mesto Frau-zu-Frau on line²⁴

Centri in pisarne so poglavitna aktivnost nemških oboroženih sil v skrbi za družine pripadnikov, ki sodelujejo na mednarodnih misijah in operacijah. Omeniti moramo tudi spletno mesto, ki je nastalo na pobudo ene od soproj pripadnika na službovanju v tujini. Po idejni zasnovi podobnega spletnega mesta oboroženih sil Avstrije, ki so ga že uspešno uporabljali že prej, je bilo zasnovano tudi spletno mesto »Frau-zu-Frau on line« (<http://www.frauzufrau-online.de>).

To je internetna storitev, ki deluje že od leta 2000 in daje družinam ter drugim sorodnikom pripadnikov oboroženih sil Nemčije, ki opravljajo naloge v tujini, priložnosti za izmenjavo informacij in izkušenj. Poleg informacij o misijah je na spletnem mestu tudi dokumentacija za pripravo družin na življenje pred odhodom, med misijo in po vrnitvi iz nje. Na njem je tudi obsežno gradivo o številnih vprašanjih, povezanih s pomočjo družinam. Na teh spletnih straneh se vojaške družine na forumu spoznavajo, podpirajo, izmenjujejo informacije, spremljajo vojaške aktivnosti na misij, delijo žalost, veselje in si nenazadnje dajejo čustveno oporo. Temeljni koncept temelji na medsebojni pomoči pri izmenjavi mnenj in nasvetov na forumu. Na spletnem mestu Frauuzufrau-online se najpogosteje uporabljata dve storitvi, to sta forum in spletni klepet. V forumu so opisana čustvena stanja vojakov in njihovih sorodnikov, ki so povezana z novimi dejavnosti in nalogami na vedno zahtevnejših misijah. (Frau zu Frau on Line 2009)

Drugo spletno mesto družin pripadnikov (Soldaten Familien-netzwerk), ki prav tako ni uradno spletno mesto nemškega ministrstva za obrambo, so pripravile vojaške družine same, na njem

---

²⁴ Glej prilogo E

pa je zagotovljena pomoč, informacije in nasveti, ki bi lahko bili v pomoč oz. bi koristili družini, katere pripadnik je na mednarodni operaciji ali misiji (Juvan 2008, 192).

Med oblike pomoči družinam pripadnikov sodi tudi duhovna oskrba. Pri duhovni oskrbi pripadnikov in njihovih družin delujejo civilne osebe, ki imajo sklenjene časovno omejene pogodbe. Ureditev odnosov med katoliško cerkvijo in državo sodi še v čas, ko je bil (še v času Hitlerjeve vladavine) podpisan poseben konkordat. Sporazum še vedno velja, čeprav je že obupno zastarel - še zmeraj na primer govori o "Reichswehru" (vojski rajha), ne pa sedanji nemški zvezni vojski (Bundeswehr). Podobne sporazume je država podpisala tudi s protestantskimi cerkvami. Čeprav država nosi velik del stroškov, delo vojaških kaplanov sofinancira tudi cerkev (Mladina, 2000).

4.3 Oborožene sile Kraljevine Belgije

Belgijske oborožene sile imajo okoli 47.000 aktivnih pripadnikov. Organizirana so kot ena struktura sestavljena iz štirih elementov:

1. kopenska vojska - La Composante Terre,
2. zračne sile - La Composante Air,
3. mornarica -La Composante Maritime,
4. zdravstvena enota - La Composante Médicale. (Ministrstvo za obrambo Belgije 2009)

Letni vojaški proračun oboroženih sil Belgije je 3,4 milijard €. Sredstva so porabljena takole: 64 % proračuna gre za plače zaposlenih, 24 % za vzdrževanje in 12 % sredstev za nove naložbe (Het Nieuwsblad) (Ministrstvo za obrambo Belgije 2009).

Belgijske oborožene sile se popolnjujejo s poklicnimi pripadniki na prostovoljni osnovi. Od leta 1981²⁵ se v belgijskih oboroženih silah zaposlujejo tudi ženske.

Belgijske oborožene sile sodelujejo na več mednarodnih operacijah in misijah²⁶. Sodelujejo:

- v Afganistanu na misiji ISAF,
- v Nemčiji v Berlinu (LO ISAF - International Security Assistance Force),

---

²⁵ Leta 1981 je Belgija podpisala newyorško pogodbo o političnih pravicah žensk. Ta podpis je sprožil sprejetje zakona o zaposlovanju, ki je prepovedal spolno diskriminacijo žensk v državnih službah, zasebnem sektorju in v belgijskih oboroženih silah. S tem so dobile ženske možnost vstopa v vse zvrsti oboroženih sil in tudi udeležbo na mednarodnih operacijah in misijah. (Vrhovšek 2005, 39)

²⁶ Glej prilogo H

- v Afriki v boju proti piratom – ATALANTA,
- na Slonokoščeni obali,
- na Kosovu v dveh bazah: v Mitrovici (BELKOS- Belgian detachment in Kosovo) ter LMT (Liaison and monitoring Team) v Leposavicu, Zvečanu in Novem Selu,
- v Libanou pod okriljem ZN v operaciji UNTSO v Naquarahu in v Tbinu (BELUFIL - Belgian Luxemburg Force in Lebanon),
- v Karibskem morju (SOUTH PAC in BEL Part HNLMS AMSTERDAM na misiji "counter narcotics"²⁷),
- v Republiki Kongo (PPM, MONUC in EUSEC²⁸)
- v Sudanu (UNMIS²⁹) in
- v ZDA v New Yorku DPKO/SMC ter LO CCC (Coalition Coordination centre) v Tampu na Floridi (Ministrstvo za obrambo Belgije 2009).

Trenutno je največji kontingent pripadnikov oboroženih sil Belgije v Afganistanu, tam je 510 pripadnikov (NATO 2009).

V belgijskih oboroženih silah je institucionalna podpora družinam pripadnikov, ko sodelujejo na mednarodnih operacijah in misijah, izredno dobro izdelana.

Omenim naj le nekatere najbolj uporabljene oblike podpore:

- na spletnem mestu Ministrstva za obrambo (<http://www.mil.be>) je na vstopni strani posebna rubrika »Info Familles« - Informacije za družine, kjer je na treh³⁰ povezavah mogoče dobiti informacije za vse ali pa le za posamezne mednarodne operacije in misije;
- spletno mesto »Opération à l'étranger« - Operacije v tujini (<http://www.mil.be/ops-trg>), na katerem so na voljo vse informacije o sodelovanju oboroženih sil Belgije na mednarodnih operacijah in misijah. Spletno mesto deluje le takrat, ko pripadniki oboroženih sil sodelujejo na mednarodnih misijah in operacijah. Za vsako posamezno mednarodno operacijo in misijo je v času njenega izvajanja pripravljeno tudi posebno spletno mesto, imenovano po državi, kjer misija poteka. Na njej pa je tudi posebna

---

²⁷ Boj proti drogam.

²⁸ PPM (Programme Partenariat Militaire), Kinshasa;

MONUC (Mission d'observation des Nations-Unies au Congo), Kinshasa in Kisangani;

EUSEC (European Community Security and Evaluation Agency), Kinshasa.

²⁹ United Mission in Sudan

³⁰ Trenutno so to Kosovo, Afganistan in Libija.

rubrika »Site Web Info familles«³¹, kjer lahko družinski člani za vsako misijo pridobijo želene informacije;

- Tedenski pregled dogodkov na spletnih straneh ministrstva za obrambo Belgije - Aperçu hebdomadaire. Tu objavljajo tedenska poročila³² o stanju, dogajanju in situacijah na vseh misijah v katerih sodelujejo njihovi pripadniki (Ministrstvo za obrambo Belgije 2009);
- Center princese Matilde - Centre Princesse Mathilde (<http://www.mil.be/mathilde>) je nastal na podlagi izkušenj v humanitarnih operacijah, ko se je pokazalo, da psiho-socialno pomoč ne potrebujejo le pripadniki, ampak tudi njihove družine. Tega dejstva ni več mogoče prezreti. Tako v sklopu oboroženih sil Belgije deluje Center za pomoč družinam pripadnikov na dolžnosti na mednarodni operaciji in misiji. V centru deluje svetovalec za duhovno pomoč, kaplan, svetovalec za moralna vprašanja, lokalni varuh človekovih pravic, socialna služba, center za duševno zdravje, oddelek za varstvo pri delu, skupina za pomoč pri vprašanjih AIDS-a, odvisnosti od drog, tobaka in alkohola. Imajo tudi sobo za druženje, center za pomoč po vrnitvi z dolžnosti, jasli in vrtec. (Center Princese Matilde 2009)

V Belgiji izvajajo duhovno oskrbo pripadnikov in njihovih družin civilisti z vojaškimi čini. Takšna ureditev je vzpostavljena s kraljevim ukazom iz leta 1927. Vojaške vikarje v skladu s predlogom škofovske konference imenuje ministrstvo za obrambo, vojaški vikarji in kaplani pa so plačani slabše kot drugi častniki (Mladina 2000).

4.4 Primerjalna analiza institucionalne podpore v treh izbranih državah

Delovanje in popolnjevanje oboroženih sil izbranih treh državah je zelo podobno. Vse tri države, z izjemo Nemčije, kjer popolnjujejo oborožene sile tudi z naborniškim sistemom, uporabljajo poklicno vojsko, ki se polni na prostovoljni osnovi, vsi pripadniki pa so profesionalci. Na podlagi te ugotovitve sem se tudi omejila na proučevanje institucionalne podpore le za pripadnike stalne sestave. Prav tako nisem pregledala institucionalne podpore za nabornike v nemški vojski.

---

³¹ Informacije za družine.

³² Glej prilogo I

Izbrane države se udeležujejo mednarodnih operacij in misij v skladu s svojimi kadrovskimi in materialnimi zmožnostmi. Na mednarodnih operacijah in misijah lahko sodelujejo tako moški kot tudi ženske pripadnice vseh treh oboroženih sil. Največji pripadnikov stalne sestave sodeluje na mednarodni operaciji ISAF, in sicer 4.260 pripadnikov oboroženih sil Nemčije, sledita ji Nizozemska (2.160 pripadnikov) in Belgija (540 pripadnikov).

Prva moja ugotovitev je, da večina institucionalne podpore vojaškim družinam v vseh treh državah poteka prek svetovnega spleta. V nizozemskih oboroženih silah je vzpostavljeno spletno mesto, ki sicer ni tako dobro podprto kot v drugih dveh državah, je pa gotovo prva stična točka za pripadnike, vojaško organizacijo in vojaške družine med trajanjem mednarodne misije ali operacije. Medmrežje sta precej bolje izkoristili Belgija in Nemčija. V Belgiji so postavili spletno mesto »Operacije v tujini«, na katerem lahko najdemo vse informacije o sodelovanju oboroženih sil Belgije na mednarodnih operacijah in misijah. V sklopu spletnega mesta Ministrstva za obrambo pa deluje tudi t. i. Tedenski pregled dogodkov, to so nekakšna poročila z mednarodnih operacij in misij, kjer sodelujejo njihove oborožene sile. V Nemčiji pa je na pobudo partnerk pripadnikov oboroženih sil zaradi njihove odsotnosti nastala izredno obiskano spletno mesto Frau-zu-Frau on line (nemško ministrstvo za obrambo odobrava njegovo delovanje). To je internetna storitev, ki daje priložnost družinam ter drugim sorodnikom pripadnikov oboroženih sil Nemčije, ki so v tujini, za izmenjavo informacij in izkušenj. Poleg informacij o mednarodnih operacijah in misijah je na spletnih straneh tudi dokumentacija, kako se lahko družine pripravijo na misijo, in sicer pred odhodom, med potekom in po vrnitvi z nje. Obsežno je tudi gradivo z odgovori na o številna vprašanja, ki se porajajo družinam, ko so njihovi člani na misijah. Vojaške družine se na forumu spoznavajo, podpirajo, izmenjujejo informacije, spremljajo vojaške aktivnosti na misijah, delijo žalost, veselje in ne nazadnje si dajejo nekakšno čustveno oporo. Njihov temeljni koncept temelji na medsebojni pomoči z izmenjavo mnenj in nasvetov v forumu v okviru mednarodnih operacij in misij ter drugih področij.

Naslednja dejavnost, ki je zelo dobro organizirana, saj so jo podprle in ustanovile analizirane vojaške organizacije, so pa vojaški centri oz. pisarne, v katerih zagotavljajo institucionalno podporo družinam pripadnikov oboroženih sil. Ta oblika pomoči je zelo dobro razvita in podprta v vseh treh obravnavanih državah. Nizozemska kontaktna pisarna je namenjena vsem družinam pripadnikov, ki so na mednarodnih operacijah in misijah, in njihovim članom, imenuje pa Koninklijke landmacht – kontakt. Organizirana je v sklopu kopenske vojske nizozemskih oboroženih sil. Tam lahko pripadniki in njihove družine dobijo informacije o mednarodnih operacij in misijah, o delovanju oboroženih sil, sodelovanju med pripadniki,

družinami in vojaško organizacijo. Predvsem je namenjena udeležencem mednarodnih misij in operacij, pa tudi vsem pripadnikom stalne sestave oboroženih sil. V Nemčiji so organizirali posebne centre za družinsko skrb (FBZ); 31 jih je in so po vsej Nemčiji. Imajo tudi manjše postojanke, t. i. pisarne za družinsko skrb (FBS); teh pa je 51 po vsej Nemčiji. So nekoliko manjše kot centri, a vseeno zagotavljajo zadostno skrb in podporo vojaškim družinam med trajanjem mednarodne operacije ali misije. Glavna dejavnost FBZ in FBS je druženje, podpora in spoznavanje ter izmenjava izkušenj med domačimi. Z organiziranjem rednih mesečnih sestankov za družine pripadnikov oboroženih sil, ki opravljajo vojaško službo zunaj meja domovine, omogočajo domačim in partnerjem spremljanje aktualnega dogajanja na misiji, zagotavljajo jim tudi strokovno pomoč. Z razliko od nizozemskih in belgijskih kontaktnih centrov, ki delujejo le v času udeležbe oboroženih sil na eni od mednarodnih operacij ali misij, centri in pisarne v Nemčiji delujejo stalno in so na voljo tudi vsem pripadnikom oboroženih sil. V Belgiji pa so na pobudo kraljeve družine, vojaške organizacije ter njenih pripadnikov ustanovili Center princese Mathilde, namenjen za pomoč družinam pripadnikov, ki opravljajo dolžnosti na mednarodnih operacijah in misijah. V glavnem centru v Bruslju delujejo svetovalec za duhovno pomoč, kaplan, svetovalec za moralna vprašanja, lokalni varuh človekovih pravic, socialna služba, center za duševno zdravje, oddelek za varstvo pri delu je tudi skupina za pomoč pri vprašanjih AIDS-a, idr. Tam je tudi soba za druženje, center za pomoč po vrnitvi iz dolžnosti, jasli in vrtec. Po vsej Belgiji pa so razporejene manjše podružnice Centra princese Mathilde za pomoč družinam pripadnikov, ki so oddaljeni od sedeža organizacije.

Zavedam se, da je institucionalna podpora družinam pripadnikov oboroženih sil zelo mlada veja vojaške organizacije, kar je razvidno tudi iz opisa vseh treh držav, v katerih so se začeli dokaj pozno organizirati in delovati na tem področju. In začelo se je celo tako, da je prišla pobuda za tovrstno sodelovanje in oblikovanje podpore s civilne strani (in ne od vojaške organizacije), oblikovali in posredovali so jo partnerji ali partnerke pripadnikov oboroženih sil, ki so se dalj časa soočali s tem problemom. Partnerji so se zavedali in spoznali, da je lahko ločenost velik problem, tako pri odnosu posameznika do družine kot tudi do delodajalca. Posledično se je tudi vojaška organizacija začela zavedati, kako pomembna je posameznikova družina, ki stoji za njim, ga podpira in posredno zagotavlja njegovo učinkovito delovanje v oboroženih silah.

Kljub začetnemu odporu, dvomu, težavam in negotovostim so v vseh treh izbranih državah razvili odlično institucionalno podporo pripadnikom oboroženih sil in njihovim družinam, ne le med udeležbo na mednarodnih operacijah in misijah, ampak tudi v vsakdanjem službovanju v

oboroženih silah. To analizo lahko končam s trditvijo (in potrditvijo hipotez H1 in H2), da dajejo v tujih oboroženih silah izredno veliko poudarek sodelovanju (in ga podpirajo ter spodbujajo) vojaške organizacije z družinami pripadnikov. Pomoč pri integraciji v novo okolje, sodelovanje, podpora in nasveti pripadnikovi družini, ko sta eden ali celo dva člana družine na misiji, so postali nepogrešljivi člen strategije oboroženih sil Zvezne Republike Nemčije ter Kraljevine Belgije in Nizozemske.

5 INSTITUCIONALNA PODPORA VOJAŠKIM DRUŽINAM V REPUBLIKI SLOVENIJI

5.1 Zaposlitev v Slovenski vojski

Za prvo zaposlitev v Slovenski vojski veljajo nekateri specifični pogoji³³. Slovenska vojska ni posebej omejevala zaposlovanja žensk ter v organizaciji in formacijah nima posebej določenega pogoja, da bi posamezna delovna mesta zasedali le moškimi. V Slovenski vojski je trenutno zaposlenih približno tisoč žensk oziroma 15,7 odstotka, pri čemer je večina zaposlena in opravlja vojaške dolžnosti do ravni čete in večina je mlajša od 35 let (Slovenska vojska 2009). Posebnost dela v Slovenski vojski je tudi, da se večina delovnih mest popolnjuje za pet oziroma deset let; za vojaka za pet let, potem pa se lahko podaljšuje za enako časovno obdobje, vendar ne dalj kot do 45. leta starosti; za podčastnika za deset let in se nato lahko podaljšuje za časovno obdobje po pet let, vendar ne dlje kot do 55. leta starosti (Zakon o obrambi 92. člen in Slovenska vojska 2009).

Slovenska vojska so vse organizirane formacijske in druge kadrovske sestave, namenjene za izvajanje vojaške obrambe Republike Slovenije, ki so pod enotnim poveljstvom, z enotnimi oznakami pripadnosti in odkrito nosijo orožje. Vrhovni poveljnik Slovenske vojske je predsednik Republike Slovenije, načelnik Generalštaba Slovenske vojske pa skrbi za njeno operativno delovanje.

---

³³ Tako se lahko na primer za opravljanje vojaških in podčastniških dolžnosti zaposli psihično in fizično zdrava oseba s IV. ali V. stopnjo izobrazbe, stara do 25 let, za katero ni varnostnega zadržka. (ZOrb 82/1994)

5.2 Slovenija na mednarodnih operacijah in misijah

Slovenska vojska je v 18 letih razvoja v samostojni državi v dveh tretjinah tega obdobja sodelovala v različnih operacijah kriznega odzivanja in na mirovni misijah po svetu³⁴. Do sedaj so pripadniki Slovenske vojske sodelovali v 18 operacijah in misijah v okviru Nata, OZN, EU in OVSE. Večina nalog je sodila v skupino operacij ohranjanja miru. Del nalog je Slovenska vojska opravljala na operacijah, pri katerih so bile prevladujoče vsebine humanitarna pomoč, zaščita in reševanja ter vojaška pomoč. V enem letu je bilo od tri do devet takih operacij in misij (Furlan 2009, 89).

Slovenija je v dobrih desetih letih pri sodelovanju na mednarodnih operacijah in misijah naredila velik korak naprej, vendar gre predvsem za sodelovanje pripadnikov Slovenske vojske in policije ter deloma tudi civilnih strokovnjakov za posamezna področja Grošelj (2009, 28). Avtor tudi navaja, da država kljub intenzivnemu sodelovanju na mednarodnih operacijah in misijah še ni oblikovala celovite državne strategije ali celovite politike sodelovanja na mednarodnih operacijah in misijah. Potrebno je oblikovati celovito državno politiko sodelovanja na mednarodnih operacijah in misijah, ki poleg »tradicionalnih« ministrstev, kot so zunanje, obrambno in notranje, vključuje tudi druge pomembne resorje, kot so gospodarstvo, šolstvo, znanost, sociala, zdravstvo itd. To pa na drugi strani zahteva oblikovanje jasne nacionalne strategije sodelovanja in tudi pravne ter organizacijske spremembe v državnem sistemu. Slovenska zunanja politika se je z mednarodnimi operacijami in misijami srečala že na začetku obstoja slovenske države. To je povezano s procesom razpada nekdanje Jugoslavije ter s posledicami, ki izhajajo iz tega dejstva, to so predvsem osamosvojitve in priznanja novih držav na ozemlju prejšnje ter urejanje ključnih odprtih vprašanj med njimi. (Jazbec 2009, 48).

Za delovanje vojaških kontingentov na mednarodni operaciji in misiji je treba izvesti najrazličnejše priprave pripadnikov, od vsakodnevnega vojaškega usposabljanja do neposrednih priprav na misijo pred odhodom, od opremljanja za potrebe dela na misiji do priprav družine na odsotnost družinskega člana, od samostojnega brskanja za informacijami o

---

³⁴ Glej prilogo K

območju misije do organiziranih predavanj na mednarodni operaciji ali misiji (Garb 2009, 16).

Slovenska vojska je svoje pripadnike prvič napotila na operacijo kriznega odzivanja 14. maja 1997. Prva se je humanitarne operacije Alba v Albaniji udeležila zdravstvena enota Slovenske vojske in štirje častniki za povezavo, od takrat naprej pa se je število pripadnic in pripadnikov Slovenske vojske postopoma povečevalo (Slovenska vojska 2009 in sogovornik 7³⁵).

Februarja 2007 je Slovenska vojska prvič v svoji zgodovini na operacijo poslala enoto v velikosti bataljona, ki je prevzela lastno območje odgovornosti in poveljevala pripadnikom tuje vojske, članice zveze NATO. Danes je težišče delovanja Slovenske vojske na mednarodnih operacijah in misijah na Kosovu in v Afganistanu, njeni pripadniki pa so tudi v Bosni in Hercegovini, Libanonu in Siriji. Del sil Slovenske vojske deluje še v bojni skupini Evropske unije (EU Battle Group – EU BG) in v Odzivnih silah Nata (Nato Response Force – NRF), ki so namenjene delovanju na operacijah znotraj in zunaj meja zavezništva (Slovenska vojska 2009).

---

³⁵ Glej poglavje 5.3 Zakon o službi v Slovenski vojski.

Tabela 5.1: Mednarodne operacije in misije, na katerih je sodelovala Slovenska vojska v letu 2009

Mednarodne operacije in misije - število pripadnikov Slovenske vojske	na dan 28. 9. 2009
Afganistan - ISAF, NATO ³⁶	81
Beograd - JOINT ENTERPRISE, NATO	2
Bosna in Hercegovina - JOINT ENTERPRISE, NATO	5
Kosovo - KFOR, NATO ³⁷	398
Bosna in Hercegovina - ALTHEA, EU ³⁸	26
Somalija – NAVFOR ATALANTA, EU ³⁹	1
Libanon-UNIFIL, ZN ⁴⁰	14
Sirija - UNTSO, ZN ⁴¹	2
Skupaj	529

Vir: Slovenska vojska (2009).

³⁶ V Afganistanu trenutno poteka primopredaja med pripadniki v opazovalno-mentorski skupini za povezavo. Slovenska vojska je poslala 1. kontingent z 18 pripadniki v Afganistan marca 2004, do danes pa je v operaciji kriznega odzivanja v Afganistanu sodelovalo že 487 pripadnic in pripadnikov Slovenske vojske. Naloge na operaciji ISAF v Afganistanu trenutno opravlja 10. kontingent Slovenske vojske, ki šteje 66 pripadnic in pripadnikov (Slovenska vojska 2009).

³⁷ Bojna skupina (BSk) Sokol II je območje za naslednjih 6 mesecev predala slovenski BSk Sokol III in tako je ta prevzela odgovornost nad 800 kvadratnih kilometrov velikim območjem občin Klina in Istok. BSk Sokol III sestavlja 566 pripadnic in pripadnikov slovenske (336), italijanske in madžarske vojske. V sestavi BSk Sokol deluje tudi 38 pripadnic in pripadnikov pogodbene rezervne sestave Slovenske vojske, vključena pa so tudi skupina za civilno-vojaško sodelovanje, oddelek vojaške policije, ambulanta ROLE-1 in inženirska skupina (Slovenska vojska 2009).

³⁸ V Bosni in Hercegovini ima Slovenska vojska 31 pripadnic ter pripadnikov, ki delujejo v okviru sil Nato in Evropske unije. Njihova glavna naloga je zagotavljanje stabilnega in varnega okolja v državi (Slovenska vojska 2009).

³⁹ Vlada Republike Slovenije je 9. julija 2009 sprejela sklep, da na pomorsko vojaško operacijo Evropske unije »EU NAVFOR Somalia«, ki se izvaja v mednarodnih vodah ob somalski obali, pošlje do tri pripadnike Slovenske vojske z možnostjo rotacij in s tem prispeva k reševanju razmer ob somalijski obali. Prvi pripadnik Slovenske vojske se je operacije udeležil konec septembra 2009 (Slovenska vojska 2009).

⁴⁰ V operaciji kriznega odzivanja UNIFIL (United Nations Interim Force in Lebanon) v Libanonu trenutno deluje 14 pripadnikov 5. kontingenta Slovenske vojske, ki ga sestavljajo predvsem pripadniki 10. motoriziranega bataljona. Glavne naloge slovenskih vojakov so nadzorovanje mejnega pasu z Izraelom, sodelovanje z libanonsko vojsko in pomoč pri reševanju krize v južnem Libanonu (Slovenska vojska 2009).

⁴¹ Slovenska vojska v operaciji UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization) sodeluje od oktobra 1998. Naloga slovenskih vojaških opazovalcev je nadzorovanje ohranjanja premirja in drugih sprejetih dogovorov med sprtima stranema na območju Izraela, Libanona in Sirije (Slovenska vojska 2009).

5.3 Zakon o službi v Slovenski vojski

V zakonu o službi v Slovenski vojski (ZSSloV) je opredeljena celostna skrb za pripadnice in pripadnike Slovenske vojske ter njihove družinske člane. ZSSloV podrobno ureja načine in oblike uresničevanja nalog Slovenske vojske, poveljevanje in druga vprašanja, ki so podlaga za učinkovito opravljanje vojaške službe. Z zakonom so urejene tudi posebnosti delovno pravnega značaja, ki izhajajo iz specifičnosti in odgovornosti vojaške službe, zagotovljena pa je tudi pravna podlaga za učinkovito delovanje poklicne vojske s pogodbeno rezervo, njeno kadrovsko popolnjevanje in po končani vojaški karieri prehajanje kadrov v civilne poklice. Zakon o službi v Slovenski vojski, s katerim se urejajo najpomembnejša vprašanja vojaške službe, ki naj bi dobila tudi svoj etični kodeks. Zakon med drugim ureja hierarhično delovanje vojaške organizacije, plače in napredovanje vojaških uslužbencev ter prenehanje pogodbe o zaposlitvi. Opredeljuje tudi celostno skrb za pripadnike Slovenske vojske, ki obsega zdravstveno, psihološko, socialnovarstveno in religiozno-duhovno oskrbo ter pravno svetovanje. Vojaki po statusu ostajajo javni uslužbenci, ki so po odločitvi vlade v 20. plačilnem razredu (Višje subvencije za mlade družine in etični kodeks za vojsko 2007).

Zakon o obrambi (ZObr Ur. l. 82/1994) je krovni zakon, ki ureja službo v Slovenski vojski in celovito tudi obrambni sistem, zlasti pa organizacijo, strukturo, naloge in druga vprašanja Slovenske vojske. Obstoječa zakonska ureditev pa ni bila več ustrezna, ker je Slovenije vstopila v mednarodne zveze in organizacije, ker smo prešli iz naborniškega na poklicni sistem, kot tudi zaradi številnih posebnosti, ki veljajo na vojaškem področju. ZSSloV tako skladno z načeli in osnovnimi rešitvami Zakona o obrambi in skladno z Zakonom o javnih uslužbencih ureja opravljanje vojaške službe.

V 7. poglavju ZSSloV je urejena Celostno skrb za pripadnike Slovenske vojske. Ta obsega zdravstveno, psihološko in socialno varstveno oskrbo, pravno pomoč, pravno svetovanje, religiozno duhovno oskrbo, športne aktivnosti in organizirano preživljanje prostega časa (76. člen in naslednji). Zakon ureja tudi obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje, podaljšanje in prenehanje pogodbe o zaposlitvi ter odpoved pogodbe, disciplinsko odgovornost vojaških oseb. Določa pa tudi, da se za prekršek kaznuje posameznik, ki samovoljno zapusti poveljstvo, enoto ali zavod med povečano pripravljenostjo oziroma izvajanjem nalog, ki se štejejo za povišano pripravljenost.

»Pripadniki pričakujejo od celostne skrbi pomoč pri opravih zunaj službe, na primer pri selitvi, skrbi za družine med misijo, pri prostočasnih aktivnostih za otroke itn. Programi CSP

naj bi zagotavljali tisto, kar civilne ustanove ne zagotavljajo pripadnikom Slovenske vojske.«
(Šket 2005, 13)

Kot je poudarila Tanja Blatnik, nadporočnik v Slovenski vojski, v članku Valerije Šket »Več posluha za posameznika«, poskušajo pripadnikom Slovenske vojske zagotoviti pomoč, ko jo potrebujejo. *»Vedno se ne držimo programa, saj je CSP živ organizem, zato ne moremo vnaprej predvideti vseh dogodkov. Želimo si, da bi tudi pripadniki prišli k nam z oblikovanimi predlogi. Poveljnik 1. brigade nas pri delu podpira, kar je zelo pomembno, saj brez njegove odobritve ne bi mogli na primer pomagati pri selitvi.«* (Šket 2006, 13)

Do CSP so v skladu z zakonom upravičeni tudi družinski člani pripadnikov stalne sestave oziroma drugih pripadnikov med opravljanjem vojaške službe, če je tako določeno v zakonu. Po ZSSloV se za družinske člane štejejo zakonec, zunajzakonski partner in partner iz registrirane istospolne partnerske skupnosti v skladu s predpisi ter otroci ali posvojenci oziroma pastorki do polnoletnosti. Otroci, nad katerimi je podaljšana roditeljska pravica v skladu s predpisi, imajo po ZSSloV pravice, dokler traja podaljšana roditeljska pravica. (ZSSloV 2007)

Načine izvajanja pravic in organizacijo CSP vodi ter koordinira minister za obrambo v RS; trenutno je to dr. Ljubica Jelušič . Po besedah sogovornika številka 5⁴² so ob nastopu mandata dr. Jelušičeve na Ministrstvu za obrambo in v Slovenski vojski začeli pospešeno izpopolnjevati naloge CSP, načrtane v ZSSloV, tudi v praksi. Po njegovih besedah in izkušnjah je bilo celotno 7. poglavje ZSSloV bolj v mirovanju in stagniranju, v zadnjem času pa se je to zelo spremenilo. Če citiram dr. Jelušičevo:

Zavedamo se, da če želimo biti družini prijazna organizacija, bomo morali imeti še več strpnosti, ko bomo starše puščali doma, ali pa bomo morali agresivneje zahtevati uresničitev Zakona o službi v Slovenski vojski. Ta je predvidel skrb za pripadnike Slovenske vojske, njihove družine kot tudi skrb za družine vojakov, ki odidejo na misijo« in da »mora ministrstvo omogočiti nastajanje in ohranjanje družin vojakinj in vojakov (O zagotavljanju starševskih pravic v vojski 2009).

Ministrstvo po njenih besedah načrtuje, da bo uredilo skrb za starševske pravice pripadnikov Slovenske vojske tudi s spreminjanjem zakonodaje. Za to se čuti odgovorno, čeprav so dileme in je na vseh straneh lahko nenadoma kršenih več človekovih pravic (Jelušič 2009, 7).

---

⁴² Glej nadaljevanje tega poglavja.

Prednosti zakona, kot so zapisane v izjavi po novinarski konferenci MORS-a dne 27.11.2007 (MORS 2007):

- Zakon ureja osnove za ustrežnejše plačevanje poklicnih pripadnikov Slovenske vojske.
- Povečana je raznovrstnost rešitev pomoči pri prehodu v civilne poklice po prenehanju vojaške službe. Gre tako za refundacije prispevkov civilnim delodajalcem od tri do pet let, ki zaposlijo nekdanje pripadnike, kot tudi za omogočanje samozaposlovanja.
- Zakon uvaja nove dodatne možnosti za reševanje problemov delovne invalidnosti.
- Celovito ureja vse dele celostne skrbi za pripadnike med in po prenehanju vojaške službe. Celostna skrb za pripadnike obsega zdravstveno, psihološko, socialno varstveno oskrbo, pravno pomoč, pravno svetovanje religiozno duhovno oskrbo, športne aktivnosti in organizirano preživljanje prostega časa.
- Zakon med drugim daje tudi pravico do prednostnega zdravljenja in rehabilitacije zaradi poškodb med vojaško službo, do socialno varstvene skrbi in ima tudi rešitve glede pravic upokojenih pripadnikov. Pravice do različnih vrst celostne skrbi imajo pod pogoji, določenimi z zakonom, tudi družinski člani pripadnikov. Gre za povsem novo področje in nove pravice ter obveznosti, ki so povezane s poklicno vojsko.
- Zakon uveljavlja za vojsko avtonomen štipendijski sistem. Ureja potrjevanje vojaških izobraževalnih programov, poklicnih standardov ter preverjanje in potrjevanje nacionalnih poklicnih kvalifikacij za vojsko.
- V zakonu je sistemsko urejeno obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje za pripadnike.

V nadaljevanju diplomskega dela se bom osredotočila na dele 7. poglavja ZSSloV, katerega člani opisujejo pomoč in podporo družinam pripadnikov Slovenske vojske, tako poklicnih kot rezervistov. To poglavje temelji na izkušnjah zaposlenih v Slovenski vojski, in sicer tako pripadnikov, ki so se udeležili mednarodne operacije ali misije na eni in na drugi strani vojaških uslužbencev, katerih naloga je, da dajejo podporo, nasvete in organizirajo CSP Slovenske vojske, se posebej na dolžnosti v tujini.

Usmerjevalni intervjuji⁴³ so bili opravljeni:

---

⁴³ Vprašanja intervjuja so v prilogah; glej prilogo K. Vsi sodelujoči pri usmerjevalnih intervjujih so želeli ostati anonimni, ker je skrb za pripadnike in njihove družine v Slovenski vojski zelo občutljiva tema. Intervjuji so bili opravljeni v avgustu in septembru 2009.

1. **Sogovornika 1 in 2:** podčastnik in vojakinja Slovenske vojske, ki živita v zunaj zakonski skupnosti ter sta bila skupaj na mednarodni misiji;
2. **Sogovornik 3:** zunaj zakonska partnerka vojaka, zaposlenega v Slovenski vojski, ki je trenutno v tujini; imata dva otroka;
3. **Sogovornik 4:** vojak Slovenske vojske, ki se je udeležil mednarodne operacije;
4. **Sogovornik 5:** častnik, zaposlen v Slovenski vojski, ki se ni udeležil mednarodne operacije ali misije, a ima pregled nad CSP;
5. **Sogovornik 6:** vojaški vikar Slovenske vojske (predstavnik rimskokatoliške cerkve), udeleženec mednarodnih operacij in misij;
6. **Sogovornik 7:** častnik Slovenske vojske, ki opravlja dolžnosti v enem od mednarodnih poveljstev zunaj Slovenije;
7. **Sogovornik 8:** častnica Slovenske vojske, zaposlena v Generalštabu Slovenske vojske;
8. **Sogovornik 9:** častnik Slovenske vojske, ki deluje v Slovenski vojski na področju medčloveških odnosov;
9. **Sogovornik 10:** častnik Slovenske vojske, ki je sodeloval na mednarodni misiji.

Delo z družinskimi člani se izvaja samo z odobritvijo pripadnika Slovenske vojske in njegovih družinskih članov ter v obsegu, ki jih dovoljujejo veljavni predpisi. Pomembno je poudariti, da sodelovanje z družinskimi člani kljub 79. členu⁴⁴ ZSSloV poteka na prostovoljni osnovi, saj je po Zakonu kaznivo kakršno koli poseganje v družine pripadnikov brez njihovega soglasja. Torej delo z družinskimi člani poteka na prostovoljni osnovi, redno v poveljstvih in enotah, tudi vsakodnevno, če je za to izražena želja. Ko gre za priprave na mednarodne operacije in misije, pa je za to področje odgovorno Poveljstvo sil v Slovenski vojski. Po besedah sogovornika številka 9 je tudi pomembno je poudariti, da se »skrb« za družinske člane ni začela šele s sprejemom Zakona, ampak v posameznih enotah poteka kontinuirano že 18 let, glede delovanja na mednarodnih misijah ali operacijah pa od prve napotitve na Albo pred 12. leti. Za potrebe sodelovanja na mednarodnih operacijah in misijah se v Slovenski vojski, če je potrebno, oblikujejo tudi kontingenti s posebnimi nalogami, sestavljeni iz pripadnikov različnih enot, ki imajo sicer pred odhodom na mednarodno operacijo ali misijo skupno usposabljanje, vendar se med seboj ne poznajo, pa tudi njihovi družinski člani ne. Na pripravah pred odhodom na ravni Poveljstva sil pripravijo srečanje s poveljnikom, organizirajo tudi psihološko delavnice za družinske člane, kjer jim razložijo

---

⁴⁴ Glej poglavje 5.2.1 Pravice, ki izhajajo iz celostne skrbi.

čustvene procese, ki se dogajajo v njih in njihovih partnerjih ob ločitvi zaradi odhoda na mednarodno operacijo ali misijo. Poleg informiranja, psiholoških priprav, predvsem ozaveščanja o morebitnih težavah, je zelo pomembno, da se tisti, ki ostanejo doma, spoznajo med seboj, izmenjajo telefonske številke za navezavo morebitnih stikov, ustvarijo neko socialno mrežo. Velja namreč pravilo, da te bo znal bolje potolažiti nekdo, ki je v isti situaciji, kot nekdo, ki gleda na dogajanje »od zunaj«. Družinski člani na teh srečanjih dobijo tudi kartončke, zgibanke, ipd., kjer najdejo telefonske številke, na katere lahko pokličejo, če se znajdejo v stiski. Če časa za organizacijo srečanja ni, jim pošljejo domov pismo z osnovnimi informacijami o CSP, psihološko informativno gradivo in druge informacije, pri čemer je najpomembnejše, da ga podpiše poveljnik kontingenta na misiji in v njem izrazi tudi pripravljenost za pomoč, če jo bo kdo potreboval (sogovornik 9).

Po besedah sogovornikov 1 in 2 je pripadnicam in pripadnikom Slovenske vojske S2 (Oddelek za CSP pri Generalštabu Slovenske vojske) posredoval vse informacije o območju misije, prebivalstvu, trenutnih razmerah, politični situaciji na območju mednarodne operacije ali misije. Nekatere informacije pa so bile posredovane samo poveljujočemu kadru. Sogovornik 9 pa je povedal, da na posameznih srečanjih z družinskimi člani pred odhodom, le-ti dobijo osnovne informacije, vendar taka praksa še vedno ne velja za vse kontigente Slovenske vojske, ki odhajajo na misije. Pripadniki, ki odhajajo na misije, dobijo brošuro, »Srečno na poti«, brošura pa je prirejena tudi za družinske člane. Dobijo tudi brošure »Stres in travma«, »Stres – kako si pomagam?«, »Kaj moramo vedeti o utrujenosti ob vrnitvi«. Zadnjo brošuro naj bi dobili pripadniki na mednarodnih operacijah in misijah, če se priprave za odhod domov izvajajo v tujini, in brošuro in zgibanko »Dobrodošli doma«, ki je namenjena tako pripadnikom kot tudi njihovim družinskim članom; družinski člani pa dobijo zgibanko »Ob vrnitvi vaših dragih«. Tudi intervjuji z udeleženci mednarodnih misij in operacij potrjujejo, da so pred odhodom res prejeli našete brošure. Sogovornika 2 in 4 sta mi tudi potrdila, da so, ko se je bližal konec sodelovanja na mednarodni operaciji, dobili tudi brošure za pomoč ob reintegraciji v domače okolje ob vrnitvi. Pomemben del reintegracije pripadnika in družine ob koncu misije so t. i. družinski vikendi za SVNKON⁴⁵ na Pokljuki, za katere so značilne rekreativne dejavnosti, druženje, kolesarjenje, pohodi, plavanje v bazenu, psihološke delavnice s pripadniki, psihološke delavnice z družinskimi člani. Ko starši sodelujejo na delavnicah, je za otroke poskrbljeno. Osnovni namen teh konsolidacijskih vikendov je

---

⁴⁵ Po besedah sogovornikov 5 in 9 se te dejavnosti zaradi pomanjkanja finančnih sredstev izvajajo v manjšem obsegu.

predvsem »druženje družine«, ponovno zблиževanje in tudi možnost svetovanja ali zagotavljanje pomoči, če jo potrebujejo. S takimi dejavnostmi so po besedah vojaškega vikarja poskušali tudi na Vojaškem vikariatu, vendar od pripadnikov oz. njihovih družin ni bilo pravega odziva. V sklopu srečanj družin pripadnikov je za zdaj edina ponujena možnost, udeležba na vikendih za družine, ki jih dvakrat na leto organizira Vojaški vikariat. Udeležba ni taka, kot bi si jo želeli na Vojaškem vikariatu. Ta srečanja so namenjena vsem pripadnikom Slovenske vojske, ob morebitnem prevelikem številu prijavljenih pa bi imeli prednost udeleženci misij.

5.3.1 Pravice, ki izhajajo iz celostne skrbi (76. – 85. člen)

V 77. in 78. členu ZSSloV je definirana in opredeljena zdravstvena oskrba pripadnikov Slovenske vojske in tudi zdravstvena oskrba družin pripadnikov stalne sestave. Po Zakonu se družinski člani pripadnikov stalne sestave lahko udeležujejo le programov zdravstvenega ozaveščanja kot dela vojaškega strokovnega usposabljanja in izobraževanja. Pri mojem raziskovanju nisem opazila kakšnih dodatnih ugodnosti in dejavnosti, ki bi pripadale družinskim članom pripadnikov Slovenske vojske, ki sodelujejo na mednarodni operaciji ali misiji. To so mi potrdili tudi sogovorniki 1, 2, 3 in 10, pa tudi častniki Slovenske vojske, ki se ukvarjajo s CSP in mednarodnimi operacijami.

V nadaljevanje pa so v ZSSloV opisane tudi pravice družinskih članov, povezane s službovanjem pripadnika v tujini. »Družinski člani imajo pravico tudi do preventivnih zdravstvenih ukrepov iz prejšnjega odstavka, če se preselijo v drugo državo, kamor je pripadnik napoten na opravljanje vojaške službe ali drugo delo v skupna poveljstva in enote oziroma v organe, predstavništva ali službe mednarodnih organizacij.«⁴⁶

Po mnenju Horačka (2008) bi bilo treba za pripadnike Slovenske vojske v času, ko so na misijah, za njihove zakonske partnerice med nosečnostjo in do otrokovega tretjega leta starosti ter za otroke do 15. leta. urediti nadstandardno zdravstveno zavarovanje.

---

⁴⁶ Glej poglavje 5.3 *Opravljanje službe zunaj države*.

5.3.2 79. člen (psihološka oskrba)

V tem členu je zapisano, da do psihološke oskrbe niso upravičeni le pripadniki Slovenske vojske, ampak tudi njihovi družinski člani: *»Do strokovne psihološke pomoči imajo po potrebi pravico tudi družinski člani pred napotitvijo pripadnika na izvajanje vojaške službe izven države in med opravljanjem vojaške službe izven države. Obseg pomoči se določi glede na kraj in razmere, v katerih se vojaška služba opravlja«.* (ZSSloV 2007)

Psihološka oskrba pomeni strokovno reševanje posledic psihosocialnih situacij, ki bi lahko ali že negativno vplivajo na pripadnike in njihove družine. Zajema tudi psihološko svetovanje in razvijanje metod dela, da bi s tem dosegli pozitivno delovno vzdušje v vojaških kolektivih (Direktiva za razvoj in izvajanje CSP Slovenske vojske 2009).

Po besedah vojaškega para (sogovornika 1 in 2), partnerke pripadnika Slovenske vojske (sogovornik 3) in udeleženca mednarodne operacije (sogovornik 4) je omenjena strokovna pomoč dostopna družinskim članom le v omejeni obliki. Telefonske številke⁴⁷ psihologov in vojaških kaplanov so znane, vendar pa ni bilo nikoli rečeno, da jih lahko pred odhodom na misijo pokličejo tudi družinski člani pripadnikov Slovenske vojske. Po njihovem mnenju sicer lahko družinski člani, če imajo dodatna vprašanja, pokličejo S2 (to je oddelek za CSP), vendar jim tega pred odhodom na mednarodno operaciji ali misijo niso omenili. Po njihovih navedbah ni za posamezno misijo dodeljen poseben svetovalec ali kontaktna oseba, pri katerem bi lahko družinski člani poiskali pomoč ali dodatne informacije.

Vsi intervjuvanci, udeleženci mednarodnih operacij ali misij, so povedali, da jih je pred odhodom z misije nazaj v domovino obiskal psiholog, s katerim so izvedli priprave na vrnitev v domače okolje; z njihovo pomočjo so bili zelo zadovoljni. Razložil jim je, kako bo potekala njihova vrnitev v domovino, njihovo vključevanje v domače okolje in vrnitev k družini. Domači, po njihovih besedah, niso bili deležni takšnega svetovanja. Na moje vprašanje, ali sta morebiti Ministrstvo za obrambo ali Slovenska vojska zagotovila domačim pomoč v obliki svetovanja (psiholog ali kaplan), kako ponovno zaživeti s partnerjem, ko se vrne iz misije, so

---

⁴⁷ Sogovornik 1 je opisal primer, ko so v poveljstvu 10. motoriziranega bataljona Slovenske vojske (10. MOTB Slovenska vojska) pred odhodom na misijo KOFR informirali družinske člane udeležencev misije. Predstavili so jim delovanje, naloge in načrte misije, jim dali številko za stike, na kateri bi lahko v informacijski pisarni dobili informacije o stanju na misiji, učinkovitost misije in o razmerah. Ko pa začeli opravljati naloge na misiji pričelo, je bila ta telefonska številka nedosegljiva.

udeleženci mednarodnih operacij in misij odgovorili negativno. Po njihovem vedenju te oblike pomoči v Slovenski vojski ni. Ob tej priložnosti so dobili le brošure, ki naj bi pomagale domačim ob reintegraciji, tako kot tudi pripadnikom na mednarodnih operacijah in misijah. Tudi vojaški vikar se pridružuje povedanemu, da imajo teoretično možnost posveta z psihologom ali vojaškim vikarjem, sistemsko pa to ni urejeno. Na skupnih pripravah za pripadnike Slovenske vojske pred odhodom na misijo so jim ponujene možnosti, ki jih lahko sporočijo domačim. Domači lahko, po vikarjevih besedah, navežejo stik oziroma prosijo za pomoč z vsemi, ki so v službeni liniji pripadnika, ki odhaja na misijo, tudi na Vojaški vikariat, je pa to vedno stvar lastne iznajdljivosti.

Na drugi strani pa sogovornica 9 meni, da imajo družinski člani pripadnikov možnost, da s psihologom stopijo kadarkoli v stik, tudi prek kriznega telefona (ali prek poveljniškega centra, psihologa, kaplana, pomočnika za CSP), pridejo na pogovor v vojašnico; če izrazijo željo, pa se lahko srečajo tudi drugje, lahko tudi pri njih doma. Pomembno je, da je psiholog dosegljiv takrat, ko ga potrebujejo, seveda pa psihologa izberejo sami, glede na to, kako mu zaupajo najprej pripadnik Slovenske vojske, pa tudi domači. Pri velikih SVNKON sta psiholog in kaplan skupaj z enoto, ki deluje na mednarodni operaciji in misiji, sicer pa je oddelek za psihološko dejavnost, kjer je tudi krizni telefon, odgovoren za svetovanje in stike z družinami, če izrazijo potrebo po tem. Družine pa se lahko povežejo tudi z oddelkom za CSP na Poveljstvu sil ali v matični enoti pripadnika. Ob koncu misije poteka tudi individualno in skupinsko svetovanje, delavnice, za družine pripadnikov pripravijo brošure in zgibanke, vendar izključno na prostovoljni bazi družinskih članov.

Na Oddelku za psihološke dejavnosti Poveljstva sil Slovenske vojske so pripravili brošure, ki so namenjene tako pripadnikom Slovenske vojske kot njihovim svojcem. V njih so predstavljene nekatere osnovne značilnosti posameznih obdobj dalj časa trajajoče odsotnosti ter možnih odzivov na stres in potencialno travmatične dogodke. Zapisani so tudi nasveti za preventivne ukrepe in za obvladovanje stiske, ko se ta že pojavi, ter možni viri pomoči, ko postanejo težave za posameznika, ki se z njimi sooča, vendarle prevelik zalogaj. Po besedah Petre Resman, višje vojaške uslužbenke z Oddelka za psihološko dejavnost Poveljstva sil Slovenske vojske, pa ne smejo pozabiti na dejstvo, da mednarodna operacija in misija vendarle ni povsem izolirano okolje in pripadniki niso imuni na običajne težave, kot so bolezen otroka, smrt v družini ali pa razdor zveze z dekletom. In medtem ko so v domačem okolju v takšnih situacijah dejavni, pa pri reševanju težav nekaj tisoč kilometrov od doma lahko le čakajo na nove informacije, kar zagotovo ni prijetno (Štok in Valenčič 2009).

Po navedbah sogovornikov 5, 7 in 9 je zelo dobro poskrbljeno za psihološko oskrbo družinskih članov pripadnikov in pripadnic Slovenske vojske, ki odhajajo na misijo, vendar pa se po trditvah dejanskih udeležencev mednarodnih operacij in misij, na katerih sodeluje Slovenska vojska, premalo udejanja.

Vojaški vikar je potrdil navedbe sogovornikov, da lahko domači po službeni poti pridejo tudi do psihologa. Vojaški kaplani uporabljajo rešitev, da se pripadnik na mednarodni operaciji ali misiji dogovori z domačimi in prek kaplana, ki je na misiji (to velja predvsem za Kosovo), da domače obiše nekdo iz vojaške službe. Drugače pa poskušajo posredovati, seveda če družina ali pripadnik Slovenske vojske na misiji tako pomoč sprejme. Delajo preventivno, da se lahko s težavami, če so ustrezni organi nanje ustrezno pripravljeni, bistveno lažje soočijo in jih obvladujejo.

V članku na spletnem mestu RTVSLO (2009) je anonimni vojak, udeleženec mednarodne operacije, zatrdil, da je bil na mnogih misijah Slovenske vojske in da je imel v tem času le en osebni stik s psihologom.

Psihološke priprave so trajale 20 minut za skupino približno 60 vojakov. Tam so nas opozorili na stres, da ne smemo piti in da se naj rajši ukvarjamo s športom...glede takšnih ali drugačnih zdravstveno-psiholoških težav pa so nas opozorili, da lahko dobimo drisko, da nas lahko piči komar, da lahko dehidriramo ipd. Nič pretiranega pa niso govorili o psiholoških dejavnikih.

Vojak je pojasnil, da je običajna priprava na misijo pripravljena iz treh delov. "Vsakič pišemo anonimno anketo, v kateri nas sprašujejo predvsem o odnosih v kolektivu. Sledi zdravniški pregled, kjer te zdravnik k psihologu pošlje na vsake tri do štiri leta – ta te vpraša o počutju ipd. Posebne priprave imamo tudi z duhovnikom, ki nam razlaga o verovanjih". (Štok in Valenčič 2009).

5.3.3 80. člen (socialno varstvena oskrba)

V tem členu je zapisano:

Socialno-varstvena oskrba je brezplačna in obsega:

– svetovanje in pomoč pri reševanju stanovanjskih problemov, zlasti posredovanje informacij o prostih stanovanjih in pridobitvi stanovanja iz stanovanjskega sklada ministrstva;

- svetovanje pri zaposlitvi zakonca;
- svetovanje in pomoč pri zagotavljanju otroškega varstva;
- pomoč pri selitvah, če gre za selitve, ki so posledica razporeditve vojaške osebe na drugo formacijsko dolžnost zaradi službenih potreb v skladu z zakonom. (ZSSloV 2007)

Po mnenju intervjuvancev, ki so se udeležili mednarodnih operacij in misij, Slovenska vojska ni pripravljena niti na to, kako bi pomagala iskati zaposlitev svojim pripadnikom, ko bodo dopolnili starost 45 let⁴⁸, kaj šele, da bi se ukvarjala s tovrstno problematiko civilnega prebivalstva oz. družinskih članov pripadnikov Slovenske vojske. Tudi v pogovorih s častniki Slovenske vojske sem ugotovila, da se v Slovenski vojski pravzaprav ne ukvarjajo s problematiko iskanja prve ali nove zaposlitve partnerja pripadnika. Po njihovem mnenju, največ pri tem pomagata vojaški vikar ali psiholog z nasveti ali pogovorom, MORS ali Slovenska vojska pa se aktivno ne vključujeta v svetovanje pri iskanju zaposlitve ali varstva otrok.

Družinski člani pripadnika Slovenske vojske, ki sodeluje na misiji, po besedah sogovornika 9 poiščejo pomoč, svetovanje ali nasvete v matični enoti pripadnika, v Poveljniškem centru Slovenske vojske (POVC), na Oddelku za psihološko dejavnost, CSP ali na kriznem telefonu. Horaček (2009, 25) predlaga rešitev, da bi lahko organizirali medgeneracijska informacijska družabna središča Slovenske vojske v vojašnicah, izpostavah za obrambo ali v stanovanjih, ki bi jih prilagodili za opisane namene, ter da bi vanje vključevali civiliste iz uprav za obrambo in vojake iz vojaških teritorialnih poveljstev ob podpori strokovnjakov iz psihološke, zdravstvene, družinsko-terapevtske ali duhovne stroke.

Čeprav je v tem členu opredeljeno, da ZSSloV pomaga in svetuje pri varstvu otrok, se to v praksi ne izvaja. Sogovorniki 1, 2, 3, 5, 9 in 10 so potrdili, da se MORS ali Slovenska vojska ne ukvarjata s problemom varstva otrok razen sofinanciranja dnevnega varstva. Tudi vojaški vikar je povedal da, je varstvo otrok prepuščeno družini sami. Delno se status in položaj staršev še upošteva pred napotitvami na misijo. Upošteva se veljavna zakonodaja s področja delovno pravnih razmerji.

---

⁴⁸ Zakon o obrambi (92.člen): Kdor izpolnjuje pogoje za poklicno opravljanje vojaške službe, lahko z ministrstvom sklene pogodbo o zaposlitvi, pri čemer se zagotavlja enake možnosti za moške in ženske, in sicer kot kandidat: za podčastnika in častnika oziroma vojaškega uslužbenca za nedoločen čas ali določen čas do deset let, ki se lahko podaljšuje za enako časovno obdobje; za vojaka do deset let in se lahko podaljšuje za enako časovno obdobje, vendar ne dalj kot do 45. leta starosti.

5.3.4 81. in 82. člen (pravna pomoč)

V 82. členu Zakona o službi v Slovenska vojska je določeno, da

pripadnikom in njihovim družinskim članom MORS na njihovo zahtevo zagotavlja pravno svetovanje, ki je brezplačno in obsega pojasnila pripadniku o pravnem položaju v zadevah, ki so povezane z opravljanjem vojaške službe; ter pojasnila o pravicah in obveznostih pri uvedbi postopka, o pristojnostih državnih in drugih organov, o postopkovnih pravilih, stroških in načinu izvršitve sodne ali druge odločbe. (ZSSloV 2007)

Na podlagi pogovorov s pripadniki Slovenske vojske, udeleženci mednarodnih operacij in misij, potrdim, da Slovenska vojska izpolnjuje obveznosti iz zgoraj navedenega člena. Udeleženci mednarodnih misij in operacij so mi potrdili, da so lahko, če so potrebovali pravni nasvetov, to sporočili poveljujočemu na dolžnosti v tujini. Na srečo nihče od njihovih družinskih članov ni potreboval pravne pomoči, zato niso seznanjeni, kako bi potekalo reševanje takih pravnih problemov.

Sogovornica 9 je povedala, da ponavadi prosijo za pomoč v matični enoti pripadnika, v POVC, na Oddelku za psihološko dejavnost, CSP, ali prek kriznega telefona. Vojaški vikar pa trdi, da so pripadniki in družinski člani največkrat prepuščeni lastni iznajdljivosti, vendar če pripadnik prosi za pomoč, se mu le-ta ne odreče. Posebnega sklada ali službe, ki bi bila izrecno namenjena reševanju takih vprašanj, pa v Slovenski vojski ni.

Drugi častniki, s katerimi sem se pogovarjala, se med svojim delovanjem v Slovenski vojski še niso srečali s takim problemom.

5.3.5 83. člen (religiozna duhovna oskrba)

Vojaški vikariat je namenjen organiziranju in izvajanju religiozne duhovne oskrbe pripadnikov Slovenske vojske in njihovih družinskih članov. Pripadniki vikariata bodo dodeljeni poveljstvom, enotam in zavodom v Slovenski vojski za izvajanje nalog versko-duhovne oskrbe (Srednjeročni obrambni program 2007-2012).

V Slovenski vojski organizira religiozno duhovno oskrbo Vojaški vikariat Generalštaba Slovenske vojske. Osebe vojaškega vikariata, ob spoštovanju nazorske in verske raznolikosti vojaških in civilnih oseb, izvajajo religiozno duhovno oskrbo v skladu s pravilnikom s pristojnimi organi in službami pri CSP za vojaške in civilne osebe v Slovenski vojski in za njihove družinske člane, če to želijo (Pravilnik o organizaciji religiozne duhovne oskrbe 2003).

Sveti sedež upošteva poseben položaj pripadnikov obrambnih sil in policije, pa tudi drugih oseb, ki imajo omejeno gibanje, zato za zagotavljanje duhovne oskrbe za te skupine oseb in njihove družinske člane v številnih državah na podlagi sporazuma ustanavlja najvišjo cerkveno obliko – ordinariat ali škofijo (Država in religija v Sloveniji 2007). Religiozna duhovna oskrba je v Slovenski vojski urejena na podlagi Zakona o obrambi (ZoO Ur.l. RS 82/1994)⁴⁹, na podlagi Zakona o verski svobodi (ZVS Ur.l. RS 14/2007)⁵⁰ in Pravilnika o organizaciji religiozne duhovne oskrbe (Ur.l. RS 58/2003). Duhovna oskrba pripadnikov Slovenske vojske, zaposlenih na Ministrstvu za obrambo in njihovih družinskih članov poteka od leta 2000, ko je bil med Vlado RS ter Rimskokatoliško⁵¹ in Evangeličansko cerkvijo⁵² sklenjen sporazum o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski. Temelji na pravici vsakega človeka, da živi v skladu s svojo vestjo, vero in prepričanjem. V Vojaškem vikariatu so zaposleni vojaški vikar, namestnik vikarja za Rimskokatoliško cerkev, namestnica vikarja za Evangeličansko cerkev, vojaški kaplani, pastoralni asistenti in administrativna referentka (Slovenska vojska 2009). Zelo pomembno je sodelovanje vojaških duhovnikov s pristojnimi nosilci CSP; velik pomen dajejo predvsem družinskemu življenju pripadnika Slovenske vojske (poletni in zimski tabori, delavnice o domoljubju in etiki, praznovanja). Redno obiskujejo pripadnice in pripadnike Slovenske vojske v tujini in, če je potrebno, njihove družinske člane; seveda če so povabljeni (Slovenska vojska 2008). Zapisano so mi potrdili tudi sogovorniki, udeleženci mednarodnih operacij in misij.

Poslanstvo vojaškega kaplana v Slovenski vojski je izvajanje in organiziranje verskih obredov, kot so krst, poroka, maša, pogreb ali molitveno bogoslužje. Naj citiram Patra Muhiča: »*Vojaki Slovenske vojske morajo začutiti, da sem jim kot duhovnik-kaplan oziroma pastoralni asistent pripravljen pomagati in biti ob njih – tudi v najtežjih težkih trenutkih*«

⁴⁹ Spremembe ZoO: Ur.l. RS, št. 44/1997, 87/1997, 13/1998 Odl.US: U-I-101/95, 33/2000 Odl.US: U-I-313/98, 87/2001-ZMatD, 47/2002 (67/2002 popr.), 110/2002-ZGO-1, 97/2003 Odl.US: U-I-61/00-19, 40/2004, 103/2004-UPB1, 138/2004 Skl.US: U-I-329/04-7, 53/2005 Skl.US: U-I-329/04-15, 117/2007 Odl.US: UI-287/05-20

⁵⁰ 22. člen ZVO verska duhovna oskrba v vojski: Pripadnice in pripadniki Slovenske vojske imajo med vojaško službo pravico do verske duhovne oskrbe v skladu s predpisi o vojaški službi in obrambi države. (ZVO 14/2007)

⁵¹ Sklenjen 21. 9. 2000

⁵² Sklenjen 20. 10. 2000

(Rimo-katoliška cerkev 2009). Osebje Vojaškega vikariata omogoča pripadnikom in pripadnicam Slovenske vojske in Ministrstva za obrambo ter njihovim družinskim članom, ki ne pripadajo katoliški ali evangeličanski skupnosti, srečanja s predstavnikom njihove veroizpovedi.⁵³

Pri raziskovanju stopnje zaupanja v podporne službe v Slovenski vojski je mogoče opaziti, da se med misijo zmanjšuje zaupanje v psihološko službo in krepi zaupanje v duhovno oskrbo. V raziskavi⁵⁴ je bilo mogoče opaziti težnjo, da se je med mednarodno operaciji in misijo povečalo zaupanje v psihološko službo. Večina pripadnikov, ki so sodelovali na posamezni⁵⁵ mednarodni misiji ali operaciji, se je strinjala z ugotovitvijo, da bi morala biti tako vojaški psiholog kot vojaški duhovnik nenehno na misiji (Vuga 2009, 22).

Bo besedah vojaškega vikarja, s katerim sem opravila usmerjevalni intervju, je pri religiozni duhovni oskrbi zelo dobro poskrbljeno za udeležence mednarodnih operacij in misij. Na območju mednarodnih operacij in misij imajo vedno možnost, da se pogovorijo, posvetujejo s predstavnikom vojaškega vikariata, slovenskega ali pa tujega, kar je odvisno od tega, kje v tujini opravljajo svoje dolžnosti. Pripadniki se tudi veliko hitreje in brez oklevanja poiščejo pomoč vojaškega vikarja, če se pojavijo težave verske, psihološke ali popolnoma osebne narave. Le takrat, ko skupaj z vikarjem ne najdejo primerne rešitve, po oklevanju le poiščejo nasvet pri vojaškem psihologu⁵⁶.

Simon Korez, tiskovni predstavnik Slovenske vojske, je v članku na spletnem portalu RTVSLO (2009) pojasnil, da je vojaški vikariat del sestave Slovenske vojske, »ki zagotavlja religiozno duhovno oskrbo vsem pripadnicam in pripadnikom Slovenske vojske, za tiste, ki to želijo, ne glede na veroizpoved.« Ob tem dodaja, da v Slovenski vojski pripadnikov ne sprašujejo po veroizpovedi, »saj gre v tem primeru za svobodno odločitev posameznika«.

---

⁵³ Poleg dela v Sloveniji ima Vojaški vikariat veliko stikov s podobnimi enotami v vojskah drugih držav. Sodeluje na konferencah IMCCC (International Military Chiefs of Chaplains Conference – Mednarodna konferenca vodilnih vojaških kaplanov in škofov zveze Nato ter PzM) in AMI (Apostolat Militaire International – Mednarodni apostolat vojakov – Svetovno združenje krščanskih vojakov). Udeleženci konferenc medsebojno izmenjujejo izkušnje in skupaj načrtujejo. Dobre prijateljske vezi imajo s pripadniki duhovne oskrbe v Avstriji, Belgiji, Bosni in Hercegovini, Italiji, Kanadi, Litvi, Nemčiji, Španiji, Veliki Britaniji, Združenih državah Amerike, na Hrvaškem in Nizozemskem (Slovenska vojska 2009)

⁵⁴ Glej opombe 6 na strani 21.

⁵⁵ V raziskavo so bili vključeni naslednji kontingenti Slovenske vojske: MNBG I, II, III in IV; MSU IX, X in XI; Kfor 15, 16 in 17; UNIFIL 1, 2, in 3 ter pripadniki, ki so opravljali dolžnosti v mednarodnih poveljstvih. (Vuga in Juvan 2009, 15).

⁵⁶ Po besedah sogovornikov 1, 2, 3, 4 in 7 obstaja nezaupanje med pripadniki oboroženih sil na mednarodnih operacijah in misijah, saj se pogovor s psihologom zabeleži v pripadnikovo osebno mapo in zanj to pomeni nekakšno ožigovanje, čeprav so pogovori zaupni. Zato se raje pogovarjajo z vojaškim vikarjem.

5.3.6 84. člen (športne dejavnosti in organiziranje prostega časa)

Po 84. členu ZSSloV naj bi ministrstvo za obrambo zagotovilo pripadnikom in njihovim družinskim članom možnost uporabe športnih in drugih rekreacijskih objektov ter naprav v vojaških in drugih objektih ministrstva ter sodelovanje pri športnih dejavnostih⁵⁷ za ohranjanje telesne, duševne in zdravstvene sposobnosti za vojaško službo, ki jih organizirajo generalštab in druga poveljstva, enote, zavodi ali ministrstvo. Zagotovili naj bi jim tudi možnost organizirane rekreativne dejavnosti z organiziranjem taborov, športnih srečanj, pohodov, srečanj za člane družin, likovnih kolonij, izrabe počitniških zmogljivosti ministrstva in drugih dejavnosti. V skladu s tem so letos organizirali letovanje otrok. Med zimskimi počitnicami je na Pokljuki potekal zimski tabor za otroke pripadnic in pripadnikov Slovenska vojska, ki ga je organiziralo Poveljstvo sil Slovenske vojske (Slovenska vojska 2009).

Drugi dober primer sodelovanja vojaških družin s svojimi člani, ki so na misiji, in posredno z vojaško organizacijo je tudi akcija zbiranja plišastih igrač, kar pripadnike Slovenske vojske in njihove domače v Sloveniji še dodatno posredno poveže; vlije jim novih moči, upanja in zadovoljstva. 30. septembra 2009 so z vojaško pošto na letališče v Prištini na Kosovu pripeljali 500 kg plišastih igrač, ki so jih zbrali otroci iz vrtcev v Sloveniji. Akcija zbiranja igrač je potekala na pobudo Združenja za promocijo prostovoljstva iz Ljubljane. Zbiranje igrač je bilo izvedeno v tednu Rdečega križa in v okviru Zmajskega natečaja. V priloženem pismu otroci iz Slovenije sporočajo otrokom na Kosovu: *»Največ je vredno to, da smo ljudje. In ljudje si moramo med seboj pomagati«*. (Slovenska vojska 2009)

Tretji primer pa je bila akcija, izvedena 17. septembra letos, ko sta skupina za civilno-vojaško sodelovanje bojne skupine Sokol in sektor za civilno obrambo podarila šest šolskih tabel osnovnima šolama Dubovo in Crce v občini Istok na Kosovu. Vsaka šola je dobila tri table, na steno pa so jih postavili pripadniki 14. inženirskega bataljona, ki deluje v okviru bojne skupine Sokol. Med naloge inženirske skupine sodi tudi urejanje in posodobitev infrastrukture v območju delovanja bojne skupine Sokol. Skupina za civilno-vojaško sodelovanje bojne

---

⁵⁷ 4. oktobra 2009 je v ameriški bazi Bondsteel na Kosovu potekal tradicionalni vojaški tek Army Ten-Miler Shadow Run, ki se ga je udeležilo večje število pripadnic in pripadnikov, ki so sodelovali v operaciji KFOR. S šestnajst kilometrov dolgo progo se je spopadlo tudi enajst pripadnic in pripadnikov slovenskega kontingenta, ki so v svojih starostnih skupinah osvojili pet medalj, eno zlato, tri srebrne in eno bronasto. Drug primer pa je 18. jesenski tek Slovenske vojske Štatenberg, ki ga organizira 72. brigada. Z 10-kilometrsko progo se je letos spopadlo okoli 300 tekmovalk in tekmovalcev (Slovenska vojska 2009).

skupine Sokol je razdelila igrače v vrtcih in pediatričnih oddelkih v občinah Klina in Istok na Kosovu (Slovenska vojska 2009).

Vse dodatne dejavnosti, povezane z družinskimi člani, pa so seveda odvisne od želje pripadnikov in njihovih družinskih članov. Po besedah častnikov Slovenske vojske in udeležencev mednarodnih operacij in misij ta možnost obstaja, dogaja se, ni pa predpisana. V veliki večini pa se ureja na iniciativo posameznikov v prostem času. Dva od intervjuvancev pa s to možnostjo povezovanja nista bila seznanjena. (Sogovorniki 1, 2, 4, 7, 9, in 10)

Po besedah vojaškega vikarja so v vojaškem vikariatu pred časom pripravili tudi vabila za srečanja družin, katerih člani so na dolžnosti v tujini, organizirali so športne aktivnosti in druženja, vendar pa odziva ni bilo, ne pri družinskih članih ne pri pripadnikih na misiji. Obstaja tudi možnost, da domači obiščejo pripadnike na mednarodnih operacijah in misijah, saj ima vsak, ki sodeluje na misiji, na voljo nekaj dni »dopusta«, ki jih lahko izkoristi na območju delovanja. Po besedah vojaškega vikarja se to v praksi zgodi le redko, saj gre vsak raje na dopust domov, pa tudi za domače bi bilo precej neugodno bivati na območju operacij. Upoštevati je treba varnostne zadržke in podobno. Na Kosovem bi bilo to izvedljivo, drugje pa zelo težko. Po besedah udeležencev mednarodnih operacij in misij lahko družinski člani pridejo na obisk na Kosovo (to je povsem njihova odločitev), vendar med obiskom ne morejo prebivati v bazi (vojaških objektih), ampak morajo uporabiti civilne zmogljivosti. Seveda pa mora biti pripadniku Slovenske vojske odobren dopust za ta čas, saj sicer ne more družiti z domačimi, čeprav so na ozemlju mednarodne operacije KFOR. To smo mi potrdili tudi častniki, s katerimi sem se pogovarjala.

5.3.7. Pravice družinskih članov ob smrti ali invalidnosti pripadnika (86. – 88. člen)

Zakon o službi v Slovenski vojski določa:

Družinski člani pripadnika Slovenske vojske, ki je izgubil življenje med opravljanjem vojaške službe v državi ali izven države, imajo pravico do povrnitve stroškov pogreba in pravico do enkratne denarne pomoči v skladu z Zakonom o obrambi«...»Zakonec in otroci pripadnika, ki je izgubil življenje med vojaško službo brez svoje krivde, lahko zadržijo najemniško razmerje za službeno stanovanje, ki ga je uporabljal pripadnik pred smrtjo. (ZSSloV 2007)

Po besedah intervjuvancev, udeležencev mednarodnih operacij in misij, mora pripadnik, ki mu je bilo dodeljeno službeno stanovanje in prekine delovno razmerje z MORS, vrniti službeno stanovanje. Če pripadnik, ki že uporablja službeno stanovanje, med sodelovanje na mednarodni operaciji ali misiji izgubi življenje, pa lahko službeno stanovanje naprej uporablja njegov partner ali družina. To so mi potrdili tako sodelujoči na mednarodnih operacijah in misijah kot tudi člani Slovenske vojske, ki so zadolženi za uspešno delovanje CSP-ja.

88. člen ZSSloV pa pravi:

Družinskim članom pripadnika, ki je izgubil življenje med vojaško službo pri obrambi države, izvajanju nalog, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah ali z mednarodnimi pogodbami, ali pri opravljanju drugih nalog Slovenske vojske, pripadajo poleg pravic iz 86. in prejšnjega člena, še naslednje pravice: psihološka oskrba ob smrti pripadnika; štipendiranje šoloobveznih otrok, vendar ne dlje kot do leta, v katerem dopolnijo 27 let starosti; brezplačna pravna pomoči v zvezi z urejanjem zadev, povezanih s smrtjo pripadnika; prednost pri obravnavanju prošnje za zaposlitev brezposelnega zakonca ali otroka na ministrstvu pod pogojem, da izpolnjuje pogoje za zasedbo formacijske dolžnosti ali delovnega mesta; uporaba počitniških zmogljivosti ministrstva deset let po smrti pripadnika pod pogoji, ki veljajo za druge pripadnike. (ZSSloV 2007)

Če je pripadnik Slovenske vojske med opravljanjem nalog na mednarodnih misijah in operacijah izgubi življenje, je torej za njegove družinske člane zakonsko dobro poskrbljeno. Na srečo se do zdaj še ni zgodilo, da bi pripadnik Slovenske vojske med sodelovanjem na mednarodni operaciji ali misiji izgubil življenje⁵⁸.

5.3.8 Komunikacija z domovino

V namestitvenih prostorih na misiji na Kosovu so imeli vsi pripadniki dostop do spleta in so lahko tako imeli neposreden stik z družinskimi člani (Skype, MSN, ipd.). Dodatna ugodnost, ki sta jo organizirala MORS in Slovenska vojska, je možnost uporabe mobitela v

---

⁵⁸ Med zaključevanjem diplomskega dela se je dne 24.11.2009 zgodila prva smrtna žrtev med pripadniki in pripadnicami Slovenske vojske, ki sodelujejo na mednarodni operaciji. Pripadnica Slovenske vojske je izven vojaške baze Villaggio Italia v Peči na Kosovu storila samomor. (Slovenska vojska 2009)

Mobitelovem omrežju za pripadnike Slovenske vojske (sogovornik 1, 2 in 3). MORS-a in mobilni operater Mobitel, ki ima na Kosovu svoj signal, sta se dogovorila, da so klici v domovino za slovenske pripadnike cenejši – kličejo po enaki ceni, kot bi bili doma. Tako je omenjeni podčastnik za telefonske pogovore vsak mesec porabil okoli 45 evrov za vsakodnevne približno deset minutne pogovore (sogovornik 8). V Sloveniji so pripadniki pred odhodom na misijo sporočili svoje mobilne telefonske številke, če so imeli naročniško razmerje sklenjeno pri Mobitelu. Delodajalec jih je posredoval Mobitelu, ta pa jim je omogočil uporabo posebnega paketa, ki ga lahko uporabljajo pripadniki Slovenske vojske na Kosovu. Pripadnikom Slovenske vojske so lahko družinski člani pošiljali pošto in pakete iz Slovenije na poštni naslov pošte, ki je bila v italijanski bazi (sogovorniki 4, 7, 9 in 10).

MORS-a ali Slovenska vojska nista zagotovila, da bi bilo dogajanje na mednarodni operaciji ali misiji posebej predstavljeno na medmrežju, kot je to urejeno v tujini (Belgija, Nemčija in Nizozemska). Domači, tako kot drugi, lahko spremljajo dogajanje na mednarodni misije ali operaciji na uradnem spletnem mestu Ministrstva za obrambo - www.mors.si ali Slovenske vojske - www.slovenskavojska.si (sogovornik 6 in 8).

Pri komuniciranju je po besedah vojaškega vikarja nekaj razlik med Kosovim in Afganistanom, pa tudi Bosno ali Libanonom ali drugimi kraji v tujini, kjer opravlja vojaške dolžnosti manj naših pripadnikov. Načeloma ima vsak zagotovljeno internetno povezavo. Težave velikokrat povzročajo tehnične možnosti.

V raziskavi Slovenska vojska v mednarodnih operacijah in misijah⁵⁹ se je kot problematično področje pokazala tudi skrb za družine pripadnikov Slovenska vojska na misijah. Slovenska vojska bi morala okrepiti obveščanje družin pripadnikov o dogodkih na misiji. V družino, ki ima pravico biti obveščena, bi morali vključiti tudi starše pripadnika na misiji, kajti raziskava je pokazala, da so starši in stik z njimi pomemben element, ki vpliva na počutje in psihično stabilnost sodelujočih na misiji. To se je pokazalo predvsem pri zadnjih slovenskih kontingentih, ki jih v povprečju sestavljajo tudi mlajši vojaki. Med misijo se skrb za starše zelo okrepi, zato lahko sklepamo, da pripadnike med misijo skrbi za starše, kaj se z njimi dogaja, kar lahko vpliva tudi na njihovo delo. Večji poudarek bi moral biti namenjen tudi psihološki pripravi družin, ko se kontingent vrne z misije (Juvan 2009, 25).

---

⁵⁹ Glej op. 6 na str. 16.

5.4 Opravljanje vojaške službe zunaj države

VII. poglavje Zakona o službi v Slovenska vojska govori tudi o tem, naj bi se institucionalna podpora izvajala tudi za vojaške in civilne osebe, ki so napotene na opravljanje vojaške službe oziroma na delo zunaj države v organe, predstavništva ali službe mednarodnih organizacij v skladu z mednarodnimi pogodbami. Na Ministrstvu za obrambo in Slovenski vojski skušajo ta problem rešiti na različne načine. Pravno podlago za delovanje dajeta 89. in 90. člen omenjenega zakona.

Tam je zapisano, da

pripadnikom, ki so napoteni na opravljanje vojaške službe izven države zaradi izvajanja obveznosti, prevzetih v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami, kot so operacije, misije in druge oblike delovanja, se praviloma zagotavlja možnost komuniciranja z družinskimi člani doma; organiziran brezplačen obisk doma, praviloma enkrat v treh mesecih, če razmere, v katerih se opravlja vojaška služba, to dopuščajo in če je to predvideno z odločitvijo o napotitvi na opravljanje vojaške službe izven države; pravico do posebnega dopusta v skladu z merili, ki veljajo po predpisih mednarodne organizacije, v okviru katere se vojaška služba opravlja oziroma kakor je predvideno z odločitvijo o napotitvi na opravljanje vojaške službe izven države; pomoč pri varstvu ali šolanju otrok, varstvu invalidnega družinskega člana oziroma zaposlitvi nezaposlenega zakonca. (ZSSloV 2007)

V pogovoru s častnikom Slovenske vojske (sogovornik 7), ki je opravlja naloge v eni od mednarodnih organizacij skupaj s svojo družino, sem ugotovila, da so pripadniki in njihove družine večinoma prepuščeni sami sebi. V Slovenski vojski in MORS-u obstaja možnost, da pripadnik odide na opravljanje dolžnosti v tujino. Odločitev ali bo na dolžnost odpotoval sam ali z družino je popolnoma njegova. Na Ministrstvu za obrambo se po besedah Mateje Naglič (2009⁶⁰) vojaške uslužbenke zelo trudijo, da pripadnik Slovenske vojske odide na dolžnost v tujino (če je to le mogoče) skupaj s svojo družino. Navadno delo na mednarodnih organizacijah traja od enega do petih let in bi bilo tako časovno obdobje predolgo, da bi lahko pričakovali ali celo zahtevali od pripadnika, da se loči od svojega partnerja in otrok. Čeprav je včasih to zelo težko izpeljati, tako logistično kot tudi finančno, poskušajo kar najbolje

---

⁶⁰ Povzeto po njenem nastopu na konferenci: *Okrogla miza slovenska vojska – družini prijazna organizacija*. V CD, Ljubljana. 1.10.2009

uskladiti želje družine in zahteve oz. dolžnosti vojaške organizacije. Stanovanjsko problematiko rešuje različno v posameznih državah.

Omenjeni častnik (sogovornik 7) je odpotoval v tujino skupaj z družino. Po njegovih besedah je bila odločitev, da odide na službovanje v tujino skupaj s družino zelo težka. Stanovanjsko problematiko so reševali sami, MORS je pokrila le del stroškov. V ZSSloV v 89. členu je zapisano, da se pripadnikom, ki so napoteni na opravljanje vojaške službe zunaj države, zagotavlja pomoč, ki obsega:

Organizacijo prevoza iz države v kraj opravljanja vojaške službe v drugi državi in ob vrnitvi; organizacijo obiskov doma med opravljanjem vojaške službe v drugi državi, praviloma najmanj dvakrat letno; ureditev zdravstvenega varstva v drugi državi, praviloma v enakem obsegu kakor doma; zagotovitev primerne stanovanja v drugi državi; zagotovitev ustreznega šolanja otrok v drugi državi; pomoč pri iskanju zaposlitve za zakonca. (ZSSloV 2007)

Določbe odstavka se smiselno uporabljajo tudi za vojaške in civilne osebe, napotene na opravljanje vojaške službe oziroma na delo zunaj države v organe, predstavništva ali službe mednarodnih organizacij v skladu z mednarodnimi pogodbami.

V praksi ni vedno tako, kot je zapisano. Častnik je v pogovoru zatrdil, da MORS ne sodeluje pri šolanju otrok ali iskanju zaposlitvi partnerja, prav tako ne zagotavlja pomoči oz. stikov za lažjo integracijo v novo okolje. Obiski domovine potekajo neodvisno od MORS-a ali Slovenske vojske, organizira jih družina sama in poravnata tudi stroške. Obe instituciji tudi ne povrneta stroškov prevoza ob obisku domovine, poravnata pa stroške ob napotitvi na dolžnost v tujino in ob koncu službovanja. V sklopu opravljanja službe v tujini ni za družino in pripadnika nobenih dodatnih ugodnosti, kot so npr. religiozna, psihološka, socialna, pravna oskrba, športne dejavnosti in organizirano preživljanje prostega časa. V CSP sodi tudi organiziranje centrov in klubov, kjer se srečujejo pripadniki in njihove družin z drugimi, kar pa v tujini, če sodim po primeru, ki sem ga obdelala, ni razvito. Po besedah sogovornika 7 vsa druženja, skupne aktivnosti in srečanja potekajo v lastni organizaciji ter na pobudo zaposlenih v tujini, tako srečanja s slovenski kot s tujimi predstavniki z družinami.

V že omenjeni raziskavi Slovenska vojska v mednarodnih operacijah in misijah so raziskovalci ugotovili, da so se sogovorniki, ki opravljajo delo na enem od mednarodnih poveljstev v tujini, skoraj strinjali z ugotovitvijo, da je delo v mednarodnem okolju vedno tudi strokoven izziv ter priložnost za osebni in strokovni razvoj vsakega posameznika. Sogovorniki so poudarili, da bi moralo biti delo v tujini v mednarodnih poveljstvih del kariere vsakega slovenskega častnika, podobno kot je sodelovanje na mednarodnih operacijah in

misijah. Sogovorniki so tudi poudarjali, da bi se moral izboljšati sistem napotitev v tujino, ki bi moral biti bolj premišljen in skladen z razvojem Slovenske vojske (Juvan 2009, 23).

6 PREVERJANJE HIPOTEZ

Skozi celotno diplomsko delo se je pokazalo, da lahko prvo hipotezo sodelovanje in usklajevanje med vojaško organizacijo in družinami njenih pripadnikov med opravljanjem službe na mednarodni operaciji ali misiji je ključno za učinkovito delovanje in zadovoljstvo pri obeh straneh in drugo hipotezo družine pripadnikov oboroženih sil v času trajanja mednarodne operacije ali misije potrebujejo posebno institucionalno skrb in podporo, potrdim. V vseh treh izbranih in analiziranih oboroženih silah je institucionalna podpora vojaške organizacije za družine pripadnikov, ki so na dolžnostih na mednarodnih operacijah ali misijah, izredno dobro urejena. V sklopu vojaške organizacije se podpora izvaja prek spletnih mest, centrov za pomoč in sodelovanje in vrsto dejavnosti pred, med in po opravljanju vojaške službe v tujini. V oboroženih silah vseh treh analiziranih držav se zavedajo, kako pomemben je vpliv družine na pripadnika vojaške organizacije. Zanje je pomemben trikotnik med vojaško organizacijo, posameznikom in njegovo družino. Vsi trije elementi se med seboj ne izključujejo in eden brez drugega težko dobro delujejo. Vse omenjene vojaške organizacije v diplomskem delu se zavedajo, da bo delovanje njihovih pripadnikov še boljše in učinkovitejše, če bodo njihove družine doma zadovoljne ter srečne. Še posebej so pa družine ranljive, ko je eden ali več družinskih članov na dolžnosti v tujini, na mednarodni operaciji ali misiji. Še toliko težje je za družinske člane, če se eden od njih odpravlja na nemirno območje, kjer lahko celo potekajo vojaški oz. oboroženi spopadi. V tem obdobju potrebuje družina še posebno podporo. V vseh analiziranih državah se zavedajo tega problema in so zato tudi ustanovili posebno institucionalno podporo za vojaške družine, ki je del strateškega načrta posameznega ministrstva za obrambo. Izredno velik poudarek namenjajo sodelovanju vojaške organizacije z družinami njihovih pripadnikov in podpori; pomoč pri integraciji v novo okolje, sodelovanje, podpora in nasveti družini v času, ko sta eden ali celo dva člana družine na dolžnosti v tujini, so postali nepogrešljivi v strategiji oboroženih sil Zvezne Republike Nemčije ter Kraljevin Belgije in Nizozemske. A kljub začetnemu odporu, dvomu, težavam in negotovostim so v vseh treh izbranih državah razvili odlično institucionalno podporo za

pripadnike in njihove družinam, ne le med udeležbo na mednarodnih operacijah in misijah, ampak tudi pri vsakdanjem delu v oboroženih silah.

Tretjo hipotezo, ki se glasi, da določila Zakona o službi v Slovenski vojski, ki se nanašajo na družine pripadnikov Slovenske vojske, zagotavljajo primerno institucionalno skrb za družine pripadnikov Slovenske vojske v času, ko sodelujejo na mednarodni operaciji ali misiji, pa lahko potrdim le delno. Skozi raziskovanje sem ugotovila, da odgovorni in poveljujoči v Slovenski vojski na tem področju delajo dobro. Izdelani so sicer načrti pomoči, izvajanje Zakona o službi v Slovenski vojski, torej CSP, pa ne doseže končnih prejemnikov, torej pripadnikov in njihovim družinskim članom, katerim je pomoč tudi namenjena. Čeprav je bilo vloženega precej truda odgovornih najprej v pripravo zakona, v nadaljevanju pa v vzpostavljanje celostne skrbi za pripadnike in centrov za celostno skrb, se na koncu vse ustavi pri pomanjkanju finančnih sredstev. Med pogovori s častniki Slovenske vojske, ki so mi pomagali s svojimi izkušnjami in spoznanji, se je pokazalo, da se (po njihovih besedah) vse začne in konča pri denarju. Pomanjkanje finančnih sredstev je velik problem. Po mojem mnenju pa ne bi bilo nikakršnih težav, če sklepam po navdušenju in pripravljenost zaposlenih sklopu projekta CSP, da bi zagotovili primerno institucionalno podporo družinam pripadnikom Slovenske vojske, ki so na dolžnostih na mednarodnih operacijah in misijah glede, če bi bila zagotovljena finančna sredstva. V Zakonu o službi v Slovenski vojski so zelo dobro zastavljene smernice za sodelovanje in podporo pripadnikom ter njihovim družinskim članom, a v praksi še ne izvajajo v polni meri. Po besedah častnice⁶¹, ki mi je posredovala največ informacij s področja, s katerim se ukvarja, je velik problem tudi pri razporejanju finančnih sredstev⁶². Zelo pomembna je tudi pomoč pripadnikom oboroženih sil, ko se vračajo z mednarodnih operacij in misij. Treba je vedeti, da je vrnitev v običajno življenje vedno stresno, zato je dobrodošla kakršnakoli pomoč pripadnikom in njihovim družinskim članom s programi, ki omogočajo lažjo vrnitev v običajno življenje.

Tudi reintegracijska institucionalna podpora je po mojih ugotovitvah še v povojih, a se bo z vnemo in sodelovanjem v Oboroženih silah Slovenije razvila v organizirano podporo, s katero bodo zadovoljni pripadniki naše vojske, Ministrstvo za obrambo ter Slovenska vojska in seveda družine pripadnikov, katerim je vse opisano tudi namenjeno.

---

⁶¹ Sogovornik številka 9.

⁶² Zgodilo se, da so v Slovenski vojski porabili za pomoč desetim vojaškim družinam toliko denarja, kot ga je bilo v proračunu MORS-a namenjenega za enako aktivnost za časovno obdobje enega leta (sogovornik 9).

7 SKLEPNE UGOTOVITVE

Danes je glavna oblika delovanja vsake evropske vojske prav sodelovanje na mednarodnih operacijah in misijah. Ob tem moramo upoštevati, da se tudi pojem mirovne operacije spreminja. Mandati so vedno kompleksnejši in naloge vse bolj zahtevne. Najbolj so na teh mednarodnih operacijah vidne razlike med bogastvom in revščino.

Prisotnost Slovenske vojske na mednarodnih operacijah in misijah je pomembna predvsem zato, ker s tem pokaže voljo in pripravljenost, da sodeluje pri vzpostavljanju varnega okolja na kriznih območjih, da sodeluje pri zagotavljanju varnosti in da pomaga na novo postavljenim vladam vzpostaviti demokratično razvito državo ali pa jo vsaj usmeriti na pravo pot. V javnosti se občasno pojavljajo kritike in pomisleki, glede sodelovanja Slovenije na mednarodnih operacijah in misijah, kajti tako postavlja slovenske vojake v življenjsko nevarnost. Slovenija je postala del mednarodne skupnosti z vstopom v NATO in Evropsko Unijo in je zato tudi soodgovorna za njeno trdnost demokracije. Članstvo nas namreč ne razrešuje odgovornosti za mir in stabilnost na svetu ampak nasprotno, s tem smo to šele prevzeli.

Slovenska vojska je mlada in je šele v fazi razvijanja in nastajanja. Ima zelo dobro zastavljeno celotno podobo delovanja in organizacijo oboroženih sil. S proučevanjem institucionalne podpore vojaške organizacije družinam pripadnikov oboroženih sil sem ugotovila, da je Slovenska vojska na zelo dobri poti, da postane družini prijazna organizacija. V zakonih, predpisih in teoriji so programi za zagotavljanje celostne skrbi za posameznika izredno dobro pripravljene in zasnovane. Težave se pojavijo pri dejanskem izvajanju zapisanih direktiv in pravilnikov, saj so finančna sredstva omejena. Na pogovorih s sodelujočimi sem ugotovila, da obstaja pri njih izredno velika želja, da bi po projekt zaživil tudi v praksi, a se vse zatakne pri razporeditvah sredstev iz vsakoletnega obrambnega proračuna. Glede na to, da je v izbranih evropskih državah institucionalna podpora vojaškim družinam med trajanjem mednarodnih operacij in misij izredno dobro razvita, ne bi bilo napak, če bi se Slovenska vojska zgledovala po rešitvah, ki so bile uporabljene v tujini.

Skrb za sedanje in nekdanje pripadnike Slovenske vojske se ne bi smela meriti samo po tem, koliko manj je bilo odhodov na mednarodne misije in operacije in koliko je bilo na novo zaposlenih, temveč po tem, v kakšni meri nam je uspelo zagotoviti boljše delovne pogoje za pripadnike, ki so, ali so bili, v službi domovine in med aktivno službo v povprečju kar šestino oziroma celo tretjino kariere preživijo na mednarodnih operacijah in na misijah. Pomembno je

tudi izboljšanje skrbi za družine umrlih pripadnikov Slovenske vojske, saj bi morala Slovenska vojska, ko pošilja vojake v tujino in jih s tem izpostavlja dodatnemu tveganju, ustrezno poskrbeti za družine pripadnikov ob morebitnih nezgodah (Horaček 2009, 27). Menim, da bi bilo dobro, če bi Slovenska vojska bolje predstavila širši javnosti svoje metode usposabljanja pripadnikov za sodelovanje na mednarodnih operacijah in misijah.

Z doslednim izvajanjem programov CSP bi v Slovenski vojski pozitivno vplivali na pripadnike in jih spodbudili k doseganju boljših rezultatov, delovnih in tudi osebnih, povečal bi se ugled vojaškega poklica v javnosti, povečala bi se vojaška kohezivnost, okrepila bi se zavest pripadnosti oboroženih sil in pripomogli k zadrževanju profesionalnega kadra v Slovenski vojski.

Za uspešno delovanje programov CSP bi bilo potrebno:

- strokovno izvajanje programa CSP naj bo v podporo poveljnikom enot in poveljstvom, saj jim pomaga pri krepitvi pripravljenosti pripadnikov (pomoč pri izvajanju nalog, krepitev zavesti o pripadnosti vojaški organizaciji);
- programe CSP naj izvajajo strokovnjaki z ustreznim znanjem, z izkušnjami in ustreznimi dovoljenji za posamezno področje;
- programi CSP naj bi bili dostopni vsem pripadnikom Slovenske vojske pod enakimi pogoji, ne glede na starost, spol, aktivnost v Slovenski vojski, območje opravljanja službe;
- pri izvajanju programov CSP naj se vojaška organizacija čim bolj poveže s strokovnimi organizacijami in ustanovami v civilnem okolju;
- pri organizaciji, oblikovanju in izvajanju programov CSP naj se na prostovoljni osnovi čim bolj vključujejo tudi pripadniki Slovenske vojske in njihovi družinski člani, ki imajo določena znanja;
- informacije o programih organiziranja, sodelovanja in izvajanja CSP naj bodo vsem vedno in povsod na voljo;
- potrebno je zagotoviti finančna sredstva za izvajanje CSP v okviru Slovenske vojske z letnimi načrti, obrambnim proračunom ali z določitvijo prednostnih nalog;
- programe CSP (tudi sodelovanje Slovenske vojske na mednarodnih misijah in operacijah) je treba predstaviti širši javnosti in s tem tudi pridobivati nove pripadnike Slovenske vojske.

Zakon o službi v Slovenski vojski ureja ključna vprašanja vojaške službe. Poleg mehanizmov, ki omogočajo povečanje učinkovitosti delovanja Slovenske vojske, Zakon predvsem daje možnost za uveljavitev ukrepov na področju celostne skrbi za pripadnike Slovenske vojske ter daje finančne spodbude za zaposlitev v vojski. Zakon je ključnega pomena za nadaljnje razvijanje, delovanje in krepitev pripadnosti pripadnikov Slovenske vojske in tudi za izboljšanje učinkovitosti oboroženih sil Slovenije.

Obstaja nepremostljiva povezava v trikotniku vojaška organizacija – vojaška družina – pripadnik. Začeti je treba na dnu lestvice: naj bo pripadnikova družina še tako majhna ali enostavna, je med prvimi, za katero mora poskrbeti vojaška organizacija s svojimi mehanizmi ter institucionalno podporo, in sicer za dobrobit obeh: družine in vojaške institucije. Kajti bolj kot bodo zadovoljni njeni pripadniki, večji bo ugled vojaške institucije v očeh javnosti, boljše in učinkovitejše bo delovanje same organizacije in na koncu si bo Slovenska vojska res upravičeno zaslužila naziv, za katerega si prizadeva: *Slovenska vojska – družini prijazna organizacija*.

8 LITERATURA

1. *Army Community Service Centers*. Dostopno prek: <http://www.army.mil> (6. oktober 2009).
2. *Army Family Readiness Group*. Dostopno prek: <http://www.armyfrg.org> (30. september 2009).
3. Bourg, Chris in Mady Segal. 1999. The Impact of Military Supportive Policies and Practicess on Organizational Commitment to the Army. *Armed Forces and Society* 24 (4): 633–652.
4. Bric, Roman. 2008. *Slovenska vojska v mednarodnih misijah in operacijah*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
5. Carson, Sandra in Mandy Wechsler. 1988. Military Women in NATO. *Armed forces and society* 14(4): 559-585.
6. Cimerman, Špela. 2002. *Belgijske oborožene sile: proces preoblikovanja in problemi popolnjenja po hladni vojni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Čačinovič – Vogrinčič, Gabi. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 1. oktober.
8. Černič-Istenič, Majda in Duška Knežević Hočevar. 2006. *Usklajevanje zahtev družine in dela v vojaškem poklicu*. Ljubljana: ZRC SAZU.
9. Černigoj Sadar, Nevenka. 1993. *Kazalci za spremljanje kvalitete življenja družin*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
10. *Die Bundeswehr*. Dostopno prek: <http://www.einsatz.bundeswehr.de> (30. september 2009).
11. *Država in religija v Sloveniji*. Dostopno prek: <http://www.religije.info> (29. september 2009).
12. *Defense Telematica Oorganization - e-welfer*. Dostopno prek: <http://www.e-welfare.nl> (23. september 2009).
13. Fleckenstin, Bernard. 2000. Germany: Forerunner of a postnational Military?. V *The Postmodern military: Armed forces after the cold war*, ur. Charles Moskos, John Williams in David Segal, 75-92. New York: Oxford University Press.
14. *Frau zu Frau on Line*. Dostopno prek: <http://www.frauzufrau-online.de> (29. september 2009).
15. Grizold, Anton, Siniša Tatalovič in Vlatko Cvrtila, ur. 1999. *Suvremeni sistem nacionalne sigurnosti*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

16. Grmek, Meta. 2009. Slovenska vojska bi lahko postala družini prijazna. *Slovenska vojska* 17 (15): 25-28.
17. Grošel, Klemen. 2007a. *Kritični in problemski pristopi k proučevanju mirovnih operacij (Študija primera RS)*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
18. --- 2007b. *Slovenija v svetu mirovnih operacij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
19. *Het Nieuwsblad*. Dostopno prek: <http://www.nieuwsblad.be> (6. oktober 2009).
20. Horaček, Božidar. 2008. *Priprave kadra v Slovenski vojski na upokojitev*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
21. --- 2009. *Slovenska vojska - družini prijazna organizacija*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
22. Jazbec, Milan. 2006. Vloga, organiziranost in delovanje OZN, Nata, EU in OVSE pri izvajanju operacij v podporo miru. V *Civilne razsežnosti operacij v podporo miru*, ur. Bojan Pipenbaher, 134–148. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
23. Jelušič, Ljubica. 2005. Mirovne operacije: opredelitve, problemi, prihodnost. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, ur. Ljubica Jelušič, 11–33. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
24. --- 2006. Sociološki problemi v mirovnih operacijah. V *Vključevanje civilnih zmogljivosti v operacije v podporo miru*, ur. Bojan Pipenbaher, 72-85. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
25. Jelušič, Ljubica in Jelena Juvan. 2007. Vojaške družine na stičišču zahtev med družino in vojaško organizacijo. *Teorija in praksa* 44(5): 551-567.
26. Jogan, Maca. 1995. Androcentrična ali androgina kultura in (simetrična) družina. V *Družine različne-enakopravne*, ur. Tanja Rener, Vika Potočnik in Vera Kozmik, 49 – 63. Ljubljana: Vitrum.
27. --- 2001. *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
28. *Joint Family Readiness Center*. Dostopno prek: <http://www.minneapolis.afrc> (30. september 2009).
29. Juvan, Jelena. 2007a. Vojaške družine med misijo. *Slovenska vojska* 15 (18): 22-24.
30. --- 2007b. Vojaške družine. *Slovenska vojska* 16 (16): 25-27.
31. --- 2007c. Podpora vojaškim družinam v oboroženih silah ZDA. *Slovenska vojska* 15 (19): 22-23.
32. --- 2008. *Vojaške družine: Usklajevanje zahtev med družino in vojaško organizacijo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
33. Kay, Ellie. 2002. *Heroes at home*. Bloomington: Bethanyhouse.

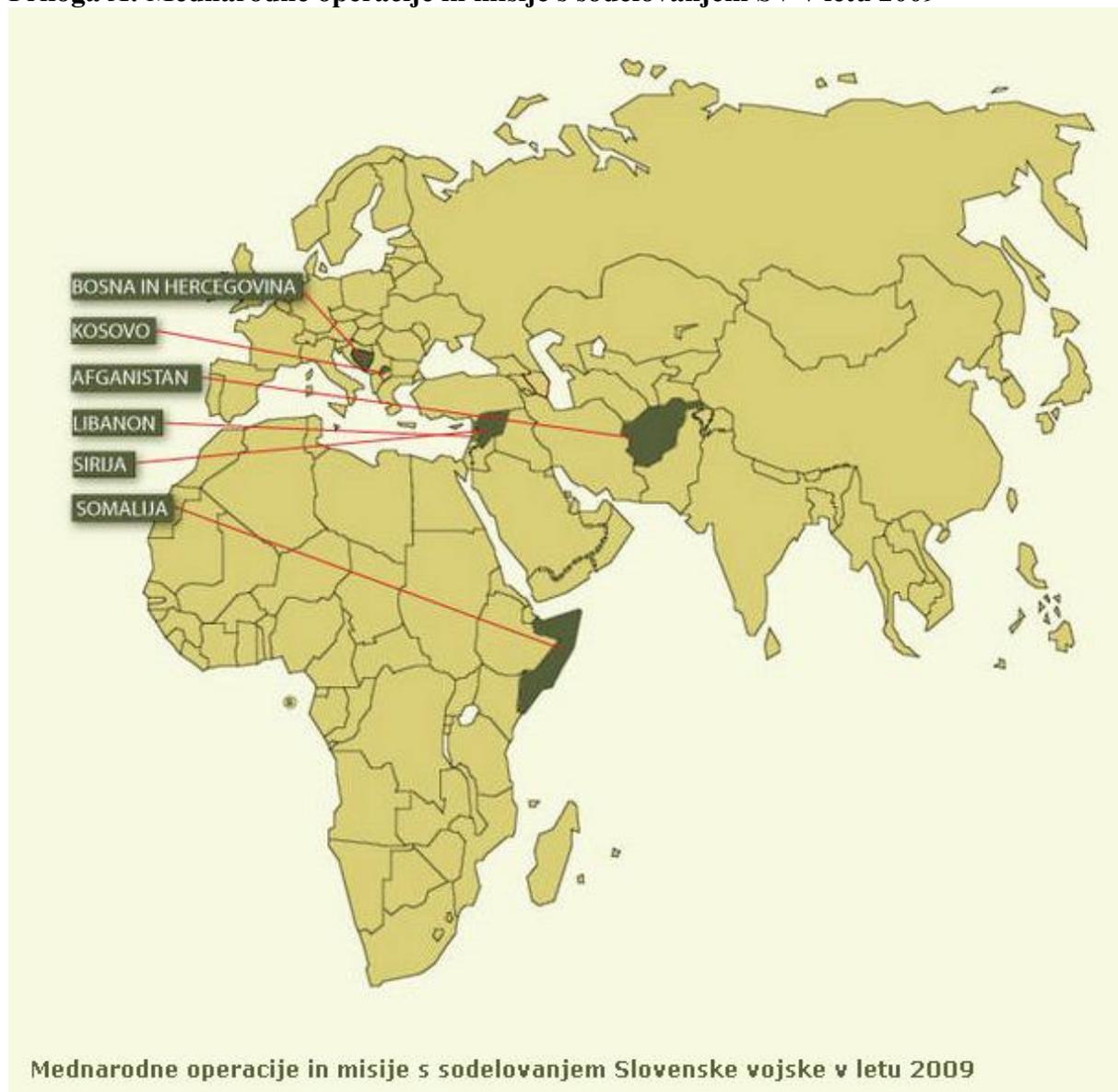
34. *Military Belgium*. Dostopno prek: <http://www.mil.be> (15. oktober 2009).
35. *Military Community Programs*. Dostopno prek: <http://www.dod.mil> (28. september 2009).
36. *Military Ombudsmen*. Dostopno prek: <http://www.dcaf.ch> (6. oktober 2009).
37. *Ministerie van Defensie*. Dostopno prek: <http://www.defensie.nl/> (29. september 2009).
38. Ministrstvo za finance Republike Slovenije. 2007. *Obrazložitev rebalansa proračuna RS za leto 2007*. Dostopno prek: http://www.mf.gov.si/slov/proracun/priprava_07_08/rebalans/OBRREB07_SPL.pdf (16. september 2009).
39. *Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.mors.si> (29. september 2009).
40. --- 2007a. *Novinarska konferenca Ministrstva za obrambo* Dostopno prek: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/ministrstvo/NK_gradivo_za_medije_27112007.pdf (23. september 2009).
41. --- 2007b. *Pravilnik o službenih stanovanjih Ministrstva za obrambo*. Dostopno prek: http://www.svoz.si/upload/files/Pravilnik_o_sluzbenih_stanovanjih.pdf (16. september 2009).
42. --- 2009a. *Direktiva za razvoj in izvajanje CSP v Slovenski vojski 2009*. Ljubljana: GŠSV.
43. --- 2009b. *Pravilnik o celostni skrbi v Slovenski vojski*. Ljubljana: GŠSV.
44. *Mladina*. 2008. Nezadovoljstvo med slovenskimi vojaki na Kosovu, (13. oktober).
45. Muhič, Vito in Tomaž Lenart, ur. 2008. *Duhovna oskrba pripadnikov Slovenske vojske, MORS in njihovih družinskih članov (DOV)*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.
46. Naglič, Mateja. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 1. oktober.
47. *NATO - North Atlantic Treaty Organisation*. Dostopno prek: <http://www.nato.int> (23. september 2009).
48. *Nederlandse Militarie Postmerken*. Dostopno prek: <http://www.hsp-veldpost.nl> (23. september 2009).
49. *O zagotavljanju starševskih pravic v vojski*. 2009. Dostopno prek: <http://www.siol.net/slovenija/novice/2009/02/jelusiceva.aspx> (22. september 2009).
50. *Office of the special assistant for military deployments*. Dostopno prek: <http://deploymentlink.osd.mil> (23. september 2009).

51. Pavlin-Klemenc Maja. 2004. Partnerstvo - uporabnost v praksi, prednosti in pasti. V *Družinska medicina na stičišču kultur*, ur. Janko Kersnik, 174-187. Ljubljana: Združenje zdravnikov družinske medicine SZD.
52. *Postani vojak*. Dostopno prek: <http://www.postanivojak.si> (21. september 2009).
53. Ramovš, Jože. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 1. oktober.
54. Ramsbotham, Oliver in Tom Woodhouse. 1999. *Encyclopedia of international peacekeeping operations*. Oxford : ABC-Clio.
55. *Rimo-katoliška cerkev*. Dostopno prek: <http://www.rkc.si> (22. oktober 2009).
56. *Samomor pripadnice Slovenske vojske na Kosovu*. 2009. Dostopno prek: http://www.slovenskavojska.si/odnosi-z-javnostjo/sporocilaza_javnost/novica/nov/samomor-pripadnice-slovenske-vojske-na-kosovu (27. november 2009).
57. Segal, David in Mady Segal. 1993. *Peacekeepers and Their Wives: American Participation in the Multinational Force and Observers*. Westport: Greenwood Press.
58. Slabe, Damijan. 2009. Operacija Vse bolj zgrešeno. *Časopis Delo*, 7. september. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/87825> (23. september 2009).
59. *Slovenska minoritska provinca Sv. Jožefa*. Dostopno prek: <http://minoriti.rkc.si/prvi.htm> (21. september 2009).
60. *Sodelovanje Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in misijah*. 2009. Dostopno prek: <http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/publikacije.pdf> (25. september 2009).
61. Šket, Valerija. 2005. Več posluha za posameznika. *Slovenska vojska* 13 (6): 13-16.
62. Štemberger, Denis. 2007. *Izvajanje celostne skrbi za pripadnike Slovenske vojske*. Celje: Fakulteta za logistiko.
63. Štok, Katja in Gregor Valenčič. 2009. *Velik problem slovenskih vojakov na misijah je tudi alkohol*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/velik-problem-slovenskih-vojakov-na-misijah-je-tudi-alkohol/216964> (17. november 2009).
64. Šubic, Simon. 2008. Na Kosovu slovenske vojake najbolj ogroža promet. *Gorenjski glas*, 30. april. Dostopno prek: http://www.gorenjski glas.si/novice/razgledi_-_snovanja/index.php?action=clanek&id=20632 (25. september 2009).
65. *United Nations*. Dostopno prek: <http://www.un.org> (29. september 2009).
66. *US - The Army Community & Family Support Center*. Dostopno prek: <http://www.armymwr.com> (29. september 2009).

67. *Višje subvencije za mlade družine in etični kodeks za vojsko*. 2007. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/slovenija/visje-subvencije-za-mlade-druzine/69890> (17. september 2009).
68. Veselič, Zdenka. 2009. *Prilagoditev vojaške infrastrukture poklicni vojski s poudarkom na izvajanju programov celostne skrbi za pripadnike Slovenske vojske*. Celje: Fakulteta za logistiko.
69. Vešnar, Marjan. 2003. Sistem celostne skrbi za pripadnike vojske. *Bilten Slovenske vojske* 5 (2): 81-98.
70. Vlada Republike Slovenije. 2000a. *Sporazum med Evangeličansko cerkvijo v Republiki Sloveniji in Vlado Republike Slovenije o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski*. Dostopno prek: http://www.uvs.gov.si/fileadmin/uvs.gov.si/pageuploads/evangelicanska_cerkev_duhovna_oskrba_zm.pdf (21. september 2009).
71. --- 2000b. *Sporazum med Slovensko škofovsko konferenco in Vlado Republike Slovenije o duhovni oskrbi vojaških oseb v Slovenski vojski*. Dostopno prek: http://www.uvs.gov.si/fileadmin/uvs.gov.si/pageuploads/slovenska_skofovska_konferenca_zm.pdf (21. september 2009).
72. --- 2007. *Srednjeročni obrambni program 2007-2012*, 30. november.
73. Vrhovšek, Alenka. 2005. *Vključevanje žensk v bojne enote oboroženih sil držav članic NATA*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
74. *Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-UPB)*. Ur. l. RS št. 42/2002 (24. april 2002).
75. *Zakon o obrambi (ZObr-UPB)*. Ur. l. RS 82/1994 (17. junij 2004).
76. *Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV-UPB)*. Ur. l. RS 68/2007 (13. julij 2007).
77. Zgonc, Darja. 2009. Človek mora biti nekaj več in ne manj: dr. Gabi Čačinovič Vogrinčič o sodobni družini. *Viva*. Dostopno prek: <http://www.viva.si/clanek.asp?arhiv=1&id=510> (29. september 2009).

PRILOGE

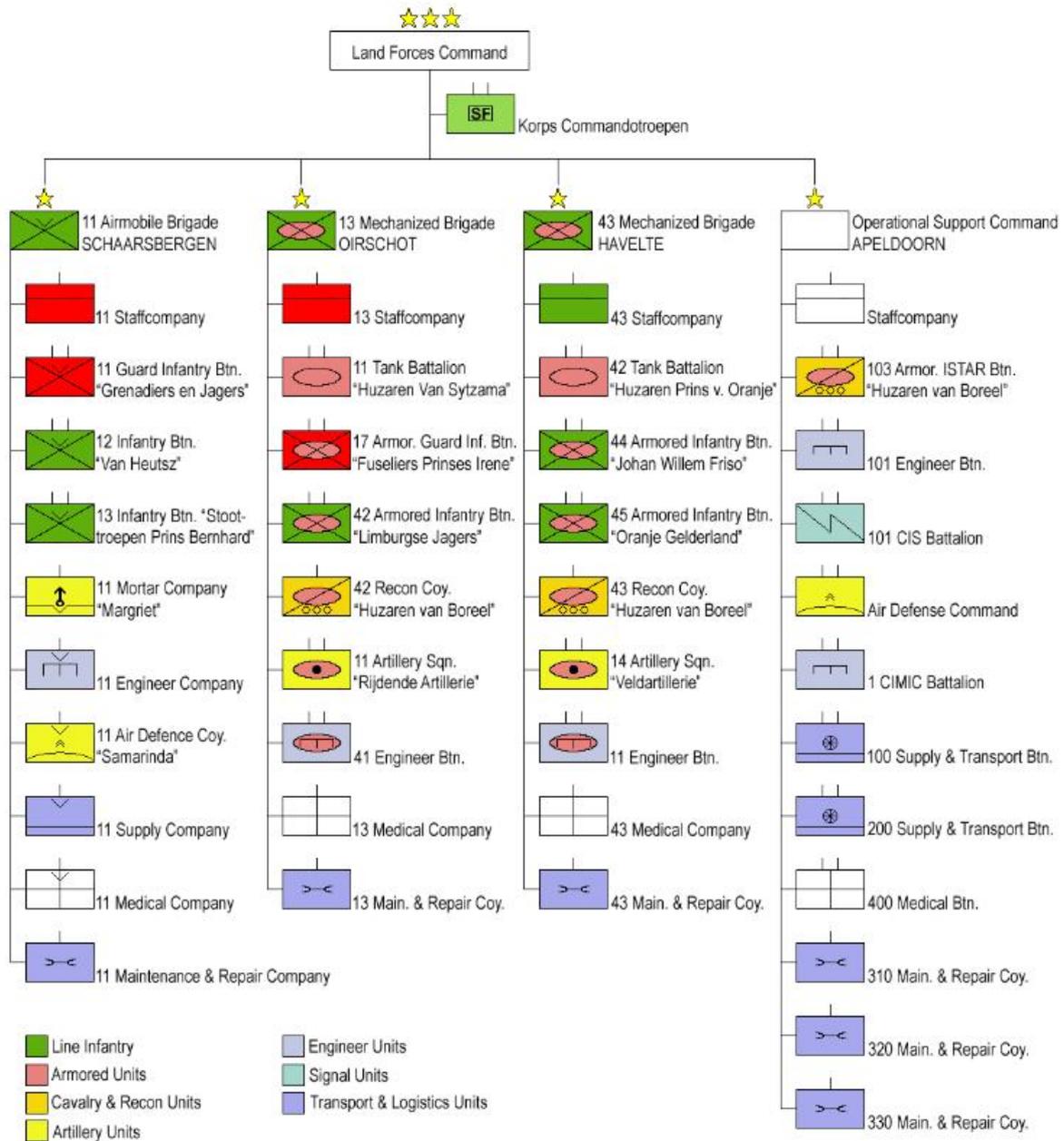
Priloga A: Mednarodne operacije in misije s sodelovanjem SV v letu 2009

Vir: Slovenska vojska (2009).

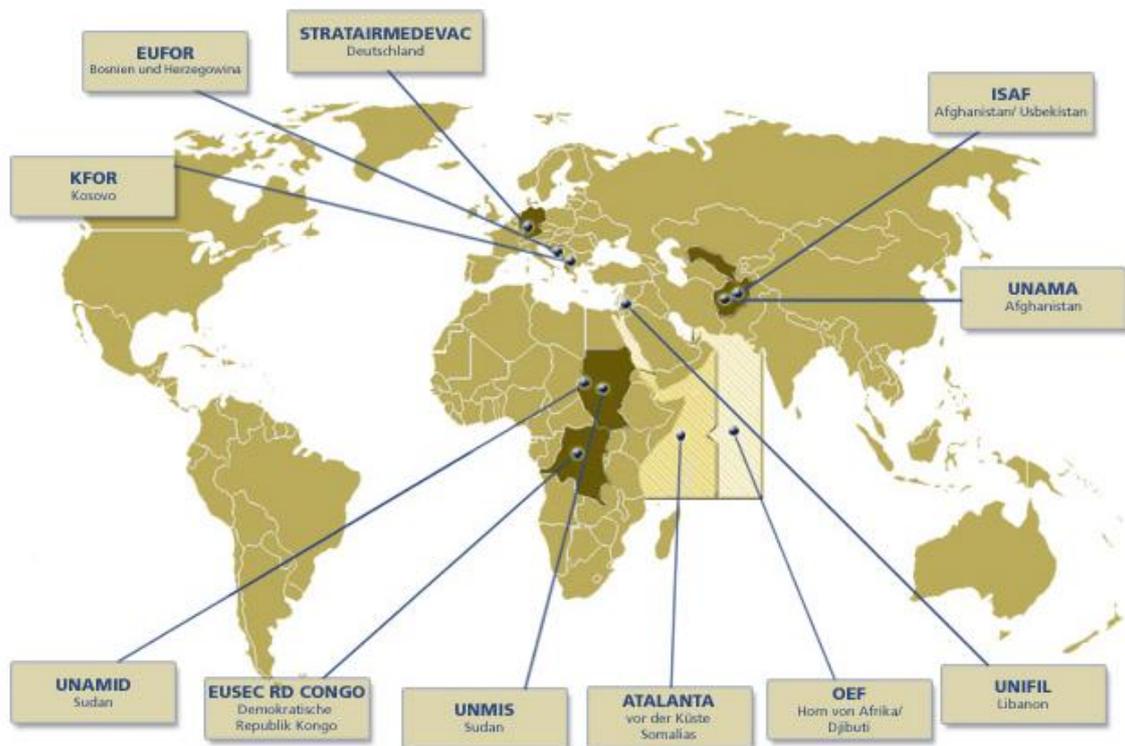
Priloga B: Struktura oboroženih sil Kraljevine Nizozemske

struktura oboroženih sil Kraljevine Nizozemske

Vir: Ministerie van Defensie (2009).

Priloga C: Mednarodne operacije in misije s sodelovanjem Oboroženih sil Nemčije v letu 2009 (na dan 13. 9. 2009)

Quelle: Einsatzführungskommando der Bundeswehr

Stand: 13. Juli 2009

Collage der Einsätze der Bundeswehr (Quelle: Bundeswehr/PIZ EinsFÜKdoBw)

Vir: Oborožene sile Nemčije (2009).

Priloga Č: Mednarodne operacije in misije s sodelovanjem Oboroženih sil Nemčije v letu 2009 – število udeležencev (na dan 11. 11. 2009)

STÄRKE DER DEUTSCHEN EINSATZKONTINGENTE GESAMT CIRCA 8.390				
	Gesamt	davon Frauen	davon Reservisten	davon FWDL
ISAF Afghanistan Uzbekistan	4.580*	170	320	115
UNAMA Afghanistan	1	0	0	0
KFOR Kosovo	2.470	140	180	200
EUFOR Bosnia and Herzegovina	130	5	2	4
UNMIS Sudan	32	0	3	0
UNAMID Sudan	7	0	0	0
UNIFIL Lebanon	455	30	6	90
ATALANTA	450	30	7	60
DEF Horn of Africa	230	20	10	40
EUSEC Kongo	2	k.A.	k.A.	k.A.
Active Endeavour Mediterranean Sea	-	-	-	-
STRATAIRMEDEVAC Germany	41	k.A.	k.A.	k.A.

Vir: Ministrstvo za obrambo Nemčije (2009).

Priloga D: Centri in pisarne družinske podpore po Republiki Nemčiji - Familien Betreuungs Organisation (FBO)

FBO-Karte (Quelle: EinsFüKdoBw/Janin Kuhle)

Vir: Ministrstvo Republike Nemčije (2009).

Priloga E: Spletno mesto Frau Zu Frau

FrauZuFrau-online
Für die Menschen hinter den Einsätzen

Letzte Änderung: Samstag, 3. Oktober 2009

Startseite
FzF Online
Aktivitäten
Einsätze
FBZ FBST
Infos
Download
FAQ's
Links
Impressum

Willkommen **Das neue Magazin von frauZuFrau-online gibt es hier**

Auf unserer Webseite wollen wir Unterstützung für die Angehörigen von im Einsatz befindlichen SoldatInnen leisten. Unser Konzept basiert auf der gegenseitigen Hilfe durch Austausch in unserem Forum und dem vielfach genutzten Chat. Einzelheiten zum Konzept finden Sie hier.

Darüber hinaus finden Sie viele wertvolle Informationen über laufende Einsätze, Unterlagen und Broschüren zum Download sowie Berichte über Aktivitäten der FBZ, unserer User und des Teams von frauZuFrau-online.

Wir pflegen eine enge Zusammenarbeit mit der Familienbetreuungsorganisation, vielen Institutionen und Einrichtungen in- und außerhalb der Streitkräfte. **Wir würden uns auch sehr freuen, Angehörige von SoldatInnen aus Österreich, der Schweiz und anderen Ländern begrüßen zu dürfen. Denn auch in diesen Ländern gibt es Bedarf, wie das Beispiel Österreich zeigt.**

frauZuFrau-online ist ehrenamtlich und unabhängig.
Und das ist auch gut so.

News [zum Newsarchiv](#)

Ab sofort findet Ihr unsere News als RSS-Feed! Wie das geht? Ganz einfach!

Sucht einfach in eurem Browser das RSS-Logo, das so aussieht wie links abgebildet... Dann klickt ihr da drauf und seht die für diese Seite festlegten Feeds, in unserem Fall heißt der Feed "frauZuFrau-online Newsfeed". Wenn ihr darauf klickt, seid ihr schon drin und könnt die neuesten News lesen. Ihr könnt dann den Feed einfach im Browser oder in einem Newsreader abonnieren. So seid ihr immer auf dem neuesten Stand, wenn ihr online geht. Alternativ könnt ihr auch hier klicken.

Forum Chat

Gesamt: 44.923.314
Heute: 42.000
Gestern: 44.000
Online: 1

Mi, 7. Okt. 2009
© virtualesystem.de

europol
Bundeswehr Soz
Wen schied die kofel
ITC

Top Downloads:

- fzf-Magazin 2/2009
- fzf-Magazin 1/2009
- fzf-Fliver
- fzf-Magazin 1/2008
- Das Märchen
- Diplomarbeit
- Familieninformation

Vir: Frau Zu Frau (2009).

- Koninklijke Landmacht
- Actueel
- Landmachtdagen
- Organisatie
- Taken
- Materieel
- Eenheden
- Personeel
- Cultureel
- Onderwijs
- Extra
- Contact
- Werken bij de landmacht

Koninklijke Landmacht

Dapperheids onderscheidingen voor Afghanistangangers (video)

7 oktober 2009 Zestien militairen hebben vandaag een dapperheids onderscheiding ontvangen vanwege uitzonderlijke prestaties onder extreme en gevaarlijke omstandigheden tijdens acties in Afghanistan. Namens koningin Beatrix reikte minister Eimert van Middelkoop de...

Vlieger F-16 en grondeenheden volgden juiste procedures

7 oktober 2009 Bij de inzet van Nederlandse F-16's vorige week in Helmand zijn door 1 precisiebom, naast 4 vijandelijke strijders, 2 volwassen burgers en 6 kinderen omgekomen. Minister Eimert van Middelkoop heeft in antwoord op vragen uit de Tweede Kamer laten weten...

Bushmaster op geïmproviseerd explosief

7 oktober 2009 In Urugan is vanmiddag rond 14.00 uur lokale tijd een Nederlandse Bushmaster op een geïmproviseerd explosief gereden. Drie militairen raakten zeer licht gewond en zijn ter observatie naar het Role 2-ziekenhuis op Kamp Holland overgebracht.

[Meer nieuws >](#)

Activiteiten

- 30-09-2009 - 29-03-2010 | **Expositie 'Huzaren in La Courtine 1959 - 1964'** >
- 08-10-2009 - 10-10-2009 | **Taptoe RFGGJ Valetta (Malta)** >
- 11-10-2009 | **Racing Team Koninklijke Landmacht - Formido Finaleraces** >

Werken bij de landmacht

Landmachtfilm

Commandant Landstrijdkrachten

ISAF Afghanistan

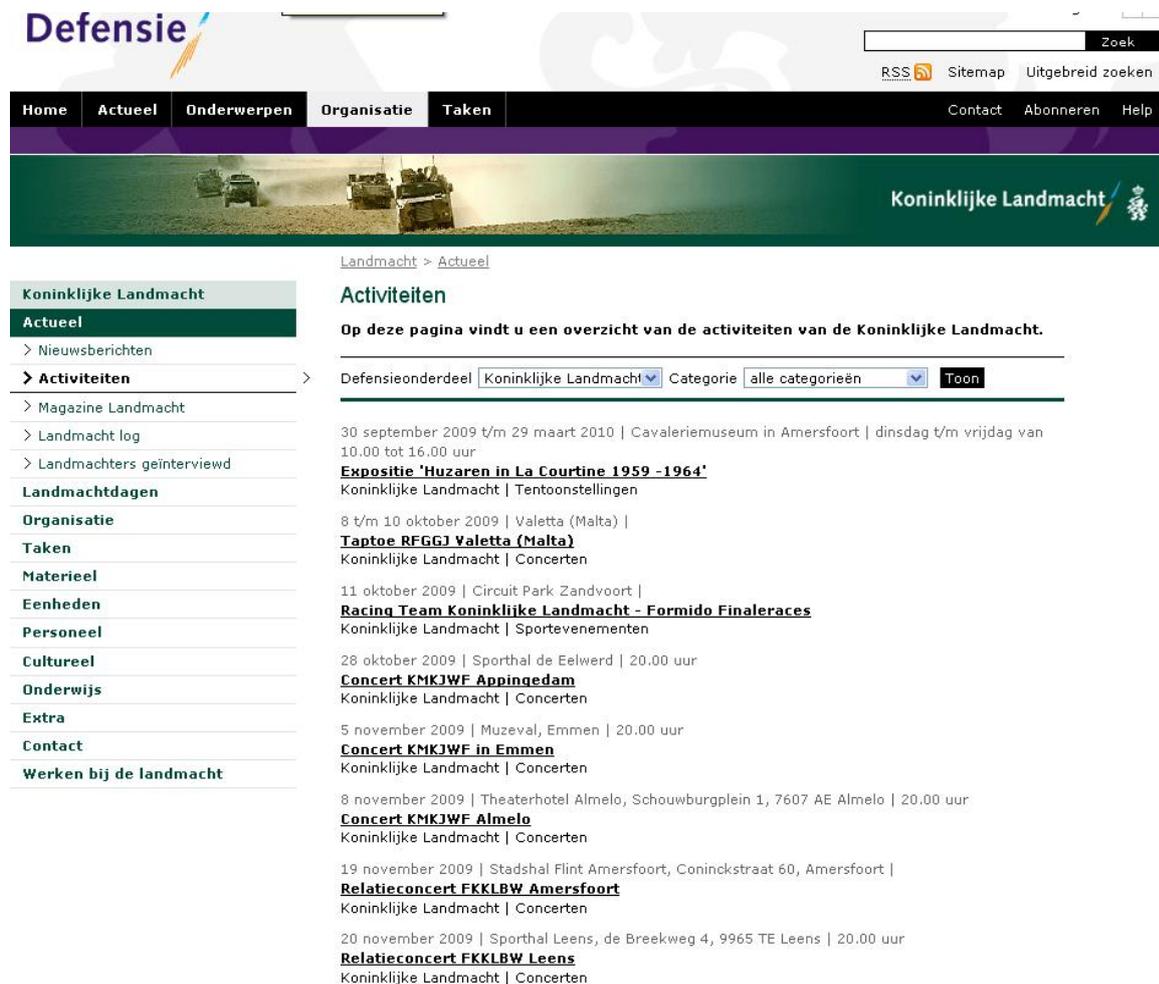

Militaire Willems-Orde

Vir: Ministrstvo za obrambo Kraljevine Nizozemske (2009).

Priloga G: Aktivnosti Oboroženih sil Kraljevine Nizozemske - Koninklijke Landmacht activiteiten

The screenshot shows the website 'Defensie' with a navigation menu and a sidebar. The main content area displays a list of activities under the heading 'Koninklijke Landmacht'.

Defensie

Home Actueel Onderwerpen Organisatie Taken Contact Abonneren Help

Koninklijke Landmacht

Actueel

> Nieuwsberichten

> **Activiteiten**

> Magazine Landmacht

> Landmacht log

> Landmachers geïnterviewd

Landmachtdagen

Organisatie

Taken

Materieel

Eenheden

Personeel

Cultureel

Onderwijs

Extra

Contact

Werken bij de landmacht

Landmacht > Actueel

Activiteiten

Op deze pagina vindt u een overzicht van de activiteiten van de Koninklijke Landmacht.

Defensieonderdeel Categorie

30 september 2009 t/m 29 maart 2010 | Cavaleriemuseum in Amersfoort | dinsdag t/m vrijdag van 10.00 tot 16.00 uur
Expositie 'Huzaren in La Courtine 1959 -1964'
Koninklijke Landmacht | Tentoonstellingen

8 t/m 10 oktober 2009 | Valetta (Malta) |
Taptoe RFGGJ Valetta (Malta)
Koninklijke Landmacht | Concerten

11 oktober 2009 | Circuit Park Zandvoort |
Racing Team Koninklijke Landmacht - Formido Finaleraces
Koninklijke Landmacht | Sportevenementen

28 oktober 2009 | Sporthal de Eelwerd | 20.00 uur
Concert KMKJWF Appingedam
Koninklijke Landmacht | Concerten

5 november 2009 | Muzeval, Emmen | 20.00 uur
Concert KMKJWF in Emmen
Koninklijke Landmacht | Concerten

8 november 2009 | Theaterhotel Almelo, Schouwburgplein 1, 7607 AE Almelo | 20.00 uur
Concert KMKJWF Almelo
Koninklijke Landmacht | Concerten

19 november 2009 | Stadhsh Flint Amersfoort, Coninckstraat 60, Amersfoort |
Relatieconcert FKLBW Amersfoort
Koninklijke Landmacht | Concerten

20 november 2009 | Sporthal Leens, de Breekweg 4, 9965 TE Leens | 20.00 uur
Relatieconcert FKLBW Leens
Koninklijke Landmacht | Concerten

Vir: Ministrstvo za obrambo Kraljevine Nizozemske (2009).

Priloga D: Mednarodne operacije in misije s sodelovanjem Oboroženi sil Belgije v letu 2009 (na dan 09. 10. 2009)

Vir: Ministrstvo za obrambo Belgije (2009).

Priloga I: Tedenska poročila belgijske vojske, udeležene na mednarodnih operacijah in misijah

LA DEFENSE

DG IPR
Bureau Politique
de
Communication

Aperçu hebdomadaire des opérations extérieures

(080001 Oct – 142400 Oct)

1. Afghanistan

a. ISAF

- (1) La force internationale d'assistance et de sécurité (FIAS) ou International Security and Assistance Force (ISAF) opère en Afghanistan pour garantir la paix et la stabilité. Cette force fut créée en concordance avec les accords de la Conférence de Bonn en décembre 2001 après l'expulsion du régime taliban. Les chefs de l'opposition afghane commençaient à reconstruire leur pays en créant une nouvelle autorité, l'Autorité afghane transitionnelle (Afghan Transitional Authority, ATA). A partir de 2003, l'OTAN a pris graduellement le commandement des différentes zones ISAF, en commençant par Kaboul. Ceci fut réalisé en plusieurs phases. Entre-temps, la zone de responsabilité de l'Alliance comprend depuis octobre 2006 la totalité du territoire afghan après la remise de commandement de la mission ISAF des Etats-Unis dans l'est du pays.
- (2) Le total des troupes déployées comprend quelque 64.500 soldats issus de 42 pays. L'ISAF gère aussi 28 PRT (Provincial Reconstruction Team). Cette opération est la plus grande opération de l'OTAN pour le moment. C'est aussi la première opération qui est exécutée hors du territoire européen. La Défense belge fournit une contribution substantielle à l'opération OTAN ISAF.
- (3) L'opération ISAF est actuellement sous le commandement du Général Américain Stanley A. McChrystal.

b. Kaboul

- (1) A Kaboul, le gros du contingent belge est constitué par une compagnie de protection sur KAIA (Kabul International Airport). La compagnie de protection participe à la sécurisation du camp KAIA et à la surveillance du périmètre intérieur de l'aéroport suivant les directives du commandement de KAIA et ce en coordination avec les services de sécurité afghans.
- (2) De plus, la Belgique assure une participation dans l'état-major de l'ISAF à Kaboul et un élément de support national est installé à KAIA.

.be

Vir: Ministrstvo za obrambo Belgije (2009).

Priloga J: Usmerjevalna vprašanja za intervjuje s pripadnicami in pripadniki Slovenske vojske

Pred odhodom na misijo:

- Srečanja in delavnice za družinske člane?
- Ali potekajo kakšne predstavitve ozemelj, stanja, prebivalstva in politične situacije na območji mirovne operacije ali mirovne misije?
- Posveti družinskih članov (s psihologom ali vojaškim kaplanom)?
- Na koga se lahko obrnejo družinski člani, če imajo kakšna dodatna vprašanja glede misije ali operacije? Mogoče na Vojaški vikariat?
- Dodelijo kakšnega svetovalca za posamezno misijo/kakšno kontaktno osebo?
- Obstajajo zgibanke, navodila ali nasveti za domače v zvezi z misijo?

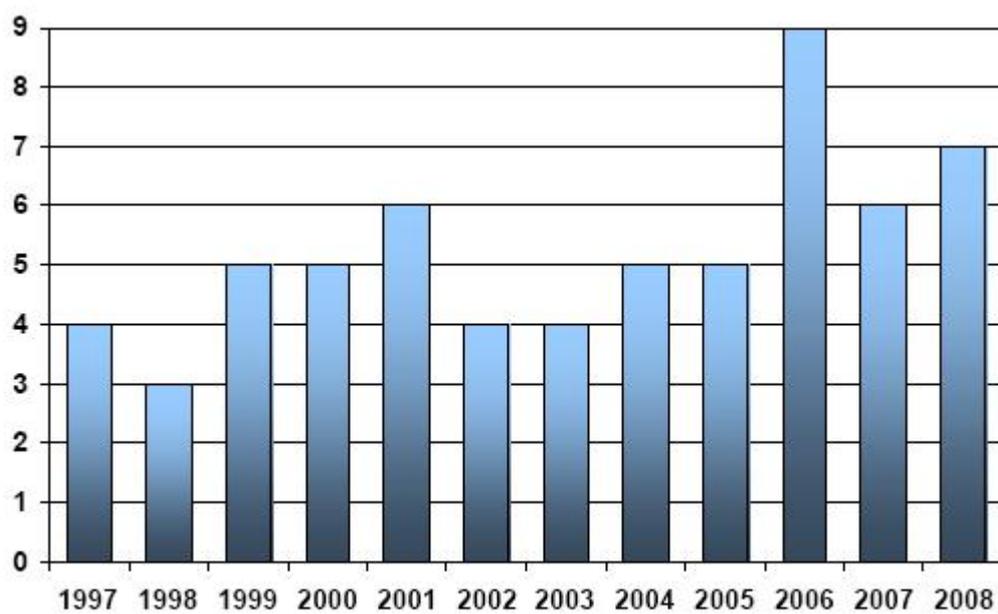
Med misijo:

- Ali je obstajajo kontaktne osebe na misiji, kjer lahko družine dobijo informacije o stanju na mirovni operaciji ali misiji in kaj se dogaja z njihovimi družinskimi člani? Obstajajo kakšni centri? Odvisno od misije ali kako?
- Kako poteka komunikacija med tujino in domovino (splet-pogovori ali video, mobilni - Mobilcelovo omrežje na Kosovu, kako je pa v npr. Afganistanu, pošta, itd.....). Ali se lahko družine povežejo s poveljujočim na posamezni misiji ali vojaškega kaplana, če ne uspejo vzpostaviti stika z svojim družinskim članom?
- Ali je v SLO na voljo kakšen svetovalec/psiholog/kaplan za domače v domovini?
- H komu se družina zateče po pomoč v primeru stiske (pravne, finančne, socialne, itd.....), ko je njen član na misiji?
- Kaj se zgodi, če naključno partner pripadnika v domovini izgubi službo, medtem ko je drugi na misiji v sklopu Slovenske vojske? Ali MORS ali Slovenska vojska pomagata pri reševanju problema, mogoče celo pri iskanju nove zaposlitve?
- Kako je z varstvom otrok? Kako sodeluje pri tem MORS ali Slovenska vojska? Sploh pri eno-starševskih družinah?
- Obiski domačih na misij?? Je to sploh možno?
- Srečanja družin, ki so ostale brez družinskih članov zaradi njihove udeležbe na misiji? Kakšne športne aktivnosti? Druženje? Pikniki?
- Ali obstaja spletno mesto za domače, kjer lahko spremljajo dogajanje na misiji?
- Ali je možna predčasna vrnitev pripadnika z mirovne operacije ali misije, če je doma v družini kritično stanje?

Po vrnitvi iz misije:

- Reintegracija v okolje? Kakšna je pomoč domačim, da znajo ponovno zaživeti s partnerjem, ko se vrne iz misije?
- Kakšno je psihološko svetovanje domačim ali pripadnikom glede reintegracije?
- Stanovanje ostane družini, če preneha delovno razmerje (zaradi razmer na MM ali osebnih problemov) ali če pripadnik na misij umre?

PRILOGA K: Letno število mednarodnih operacij in misij Slovenske vojske v obdobju 1997–2008

Vir: Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije (2009).

PRILOGA L: Razporeditev sil na mednarodni operaciji ISAF v oktobru 2009

International Security Assistance Force and Afghan National Army strength & laydown

Troop Contributing Nations (TCN): The ISAF mission consists of the following 42 nations (the troop numbers are based on broad contribution and do not reflect the exact numbers on the ground at any one time).

	Albania	250		Finland	130		Lithuania	250		Spain	1000
	Australia	1200		France	3070		Luxemburg	8		Sweden	430
	Austria	4		Georgia	1		Netherlands	2160		The former Yugoslav Republic of Macedonia*	185
	Azerbaijan	90		Germany	4245		New Zealand	220		Turkey	820
	Belgium	510		Greece	125		Norway	600		Ukraine	10
	Bosnia and Herzegovina	2		Hungary	310		Poland	2025		United Arab Emirates	25
	Bulgaria	460		Iceland	8		Portugal	105		United Kingdom	9000
	Canada	2830		Ireland	7		Romania	990		United States	31855
	Croatia	290		Italy	2795		Singapore	2			
	Czech Republic	340		Jordan	7		Slovakia	240			
	Denmark	700		Latvia	165		Slovenia	80			
	Estonia	150								Total (appx)	67700

* Turkey recognises the Republic of Macedonia with its constitutional name

Vir: NATO (2009).